

“บารมีดีที่ตน”:

แนวคิดทศบารมีและกลวิธีการเล่านิทานชาดกสำหรับเด็กในสื่อใหม่

นีนนิมมาน ยอดเมือง *

รับบทความ: 7 พฤศจิกายน 2565

แก้ไขบทความ: 28 ธันวาคม 2565

ตอบรับ: 22 กุมภาพันธ์ 2566

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาแนวคิดทศบารมีและกลวิธีการนำเสนอชาดกเป็นนิทานสำหรับเด็กในโครงการบารมีดีที่ตน ซึ่งได้เลือกอรรถกถาชาดกที่นำเสนอแนวคิดทศบารมีจำนวน 10 เรื่องมาบันทึกเสียงประกอบแอนิเมชัน ผลการศึกษาพบว่านิทานชาดกในชุดนี้นำเสนอแนวคิดทศบารมีตามที่มีมาในคัมภีร์อรรถกถาชาดกและคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาทต่าง ๆ โดยมีการตีความและอธิบายแนวคิดเกี่ยวกับบารมีให้เข้าใจง่าย เชื่อมโยงให้เข้ากับข้อคิดที่ปรับใช้ในชีวิตประจำวันซึ่งสอดคล้องกับลักษณะการเป็นนิทานสำหรับเด็ก และมีกลวิธีการปรับเนื้อหาและรูปแบบจากอรรถกถาชาดกเพื่อให้เป็นนิทานที่เหมาะสมสำหรับเด็กวัยประถมศึกษา ได้แก่ การวางโครงสร้างของเรื่อง การเรียบเรียงเนื้อหา และการใช้ภาษา นิทานชาดกชุดนี้จึงโดดเด่นและสะท้อนให้เห็นคุณค่าและลักษณะการดำรงอยู่ของเรื่องชาดกและแนวคิดทศบารมีในสังคมไทยร่วมสมัย

คำสำคัญ: นิทานชาดก, ทศบารมี, โครงการบารมีดีที่ตน, อรรถกถาชาดก, นิทานสำหรับเด็ก

* นิสิตปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (อีเมล: neennimmarn@gmail.com)

ปีที่ 40 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2566)

“Barami Dee Tee Ton”:
The Concept of Dasaparami and Presentation Techniques of
Jataka Tales as Tales for Children in New Media

Neennimmarn Yodmuang *

Received: *November 7, 2022*

Revised: *December 28, 2022*

Accepted: *February 22, 2023*

Abstract

The article aims to study the concept of the ten perfections (Dasaparami) and the techniques for presenting the jataka tales as tales for children in the Barami Dee Tee Ton project. The data was collected from the sound recordings of 10 jataka tales that are used for playing along with their animated movies. It is found that the dasaparami concept in the Jataka tales in the project has been presented in the same way as stated in Atthakatha and other Buddhist scriptures. However, the concept is interpreted and simplified to be understandable and easily adopted in daily life, which is suitable for the adaptations as tales for children. In addition, there are techniques to adjust the stories and their structures to suit primary

* Master’s student, Department of Thai, Faculty of Arts, Chulalongkorn University (E-mail: neennimmarn@gmail.com)

school children. The techniques include the rearrangement of story structure, content editing, and the language in the stories. Therefore, this set of Jataka tales is remarkable and shows the value of Jataka tales and the dasaparami concept and how they exist in contemporary Thai society.

Keywords: Jataka tales, dasaparami, Barami Dee Tee Ton project, Atthakatha Jataka, tales for children

บทนำ

ชาตกเป็นนิทานที่เป็นที่รู้จักและมีความสำคัญในสังคมไทย มีทั้งที่มาจากคัมภีร์ในพระไตรปิฎก จำนวน 547 เรื่อง ซึ่งนิยมเรียกว่านิบาตชาตก ทั้งนี้มีการแต่งอรรถกถาขยายความนิบาตชาตก เรียกว่าชาตกกัฏฐกถา หรืออรรถกถาชาตก และชาตกที่ไม่ปรากฏในพระไตรปิฎก หรือที่เรียกว่าชาตกนอกนิบาต อาทิศย์ ชีรวณิชย์กุล (2565) เสนอว่าทั้งนิบาตชาตกและชาตกนอกนิบาตมีอิทธิพลต่อการสร้างวรรณคดีไทย โดยมีทั้งเรื่องที่ตั้งเพื่อความบันเทิงเท่านั้นและเรื่องที่มีงสอนคติธรรม นอกจากนี้ เฉลิม มานวล (2518) กล่าวว่าเรื่องชาตกนั้นมีอิทธิพลต่อการสอนจริยธรรมในสังคมไทยด้วย

ในบรรดานิบาตชาตก 547 เรื่อง มหานิบาตชาตกซึ่งเป็นชาตก 10 เรื่องสุดท้ายที่เรียกกันว่าทศชาติชาตกนั้นเป็นที่รู้จักและได้รับการผลิตซ้ำมากที่สุด ญัฐกาญจน์ นาค นวล (2559) เสนอว่าเป็นเพราะชาตก 10 เรื่องนี้มีเรื่องราวที่ให้รายละเอียดชัดเจนกว่าชาตกอื่น ๆ และกล่าวกันว่าเป็น 10 พระชาติที่ปรากฏการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์อย่างเด่นชัด ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าความคิดที่มีอยู่ควบคู่กันกับทศชาติชาตกคือ “ทศบารมี” หรือบารมี 10 ประการ ทั้งนี้เป็นที่เข้าใจกันโดยทั่วไปว่าทศบารมีคือธรรมที่บุคคลมุ่งบำเพ็ญเพื่อการตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า หรือพุทธการกรรม (สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, 2524, น. 1)

อย่างไรก็ตาม นอกจากทศชาติชาตกแล้ว ชาตกเรื่องอื่น ๆ ในคัมภีร์อรรถกถาชาตกก็แสดงเรื่องราวเกี่ยวกับการบำเพ็ญบารมีของพระพุทธเจ้าครั้งเสวยชาติเป็นพระโพธิสัตว์พระองค์ต่าง ๆ เช่นกัน ในชาตกกัฏฐกถานี้ได้สรุปว่าชาตกเรื่องใดแสดงบารมีข้อใดด้วย เช่น มี 11 เรื่องที่แสดงทานบารมี และเรื่องสสบัณฑิตเป็นเลิศของทานบารมี (สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, 2524, น. 90-91)

ปัจจุบันชาตกยังคงได้รับการผลิตเป็นสื่อรูปแบบต่าง ๆ อยู่เป็นจำนวนมาก เช่น หนังสือนิทานประกอบภาพ การ์ตูนแอนิเมชัน ฯลฯ ดังที่มีผู้ศึกษาการสืบทอดเรื่องนิทาน

ชาดกในสังคัมร่วมสมัยอยู่จำนวนหนึ่ง เช่น ญัฐกาญจน์ นาคนวน (2559) ทำวิทยานิพนธ์ คุชฎีบัณฑิตเรื่อง *เรื่องเล่าทศชาติชาดก: การสืบทอดในสังคัมไทยร่วมสมัย* ศึกษาวิเคราะห์เรื่องทศชาติชาดกที่ผลิตขึ้นระหว่างปี พ.ศ. 2500 – 2556 พบว่ามีทศชาติชาดกหลายรูปแบบทั้งร้อยกรองและร้อยแก้ว เป็นหนังสือภาพประกอบเรื่อง รวมทั้งเป็นการ์ตูนและการ์ตูนแอนิเมชัน โดยการผลิตเรื่องเล่าทศชาติชาดกแต่ละรูปแบบได้สืบทอดเนื้อหาและแนวคิดจากอรรถกถาชาดก แต่ได้ใช้กลวิธีการเล่าเรื่องที่เปลี่ยนแปลงไปตามรูปแบบและกลุ่มผู้เสพเรื่องเล่านั้น ๆ ทั้งนี้ผู้ศึกษาได้สรุปให้เห็นว่าเรื่องเล่าทศชาติชาดกแสดงการสืบทอดแนวคิดทศบารมีทั้งในความหมายบารมีของพระโพธิสัตว์และการเป็นคุณธรรมที่บุคคลทั่วไปปฏิบัติได้ นอกจากนี้ยังมีวิทยานิพนธ์เรื่อง *การวิเคราะห์นิทานชาดกที่ส่งเสริมสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย* ของมานิตา ลีโทชวลิต (2544) ที่ใช้กลุ่มข้อมูลเป็นนิทานชาดกที่เป็นอรรถกถาชาดกฉบับนิทานร้อยแก้ว เรียบเรียงโดยคณะกรรมการอำนวยการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร (2540) และบทความเรื่อง “นิทานชาดกสอนคติธรรมสำหรับเด็ก: การสร้างสรรค์และบทบาทในสังคัมไทยปัจจุบัน” ของ พลกฤษณ์ วสีวิวัฒน์ (2559) ศึกษานิทานชาดกสอนคติธรรมที่จำหน่ายในร้านหนังสือในช่วงปี พ.ศ. 2558–2559 งานวิจัยทั้งสองเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่ามีการนำเรื่องชาดกที่นอกเหนือจากทศชาติชาดกมาผลิตเป็นนิทานสำหรับเด็ก แต่ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเนื้อหาของนิทานชาดกในการสอนคติธรรม โดยมิได้กล่าวถึงแนวคิดบารมีซึ่งเป็นแนวคิดที่มีมาควบคู่กับความเป็นชาดกแต่อย่างใด

ในราวปี พ.ศ. 2560 โครงการ “บารมีดีที่ต้น” ได้ริเริ่มขึ้น โครงการนี้จัดทำนิทานชาดกให้เป็นนิทานสำหรับเด็กในรูปแบบที่ทันสมัย โดยคณะผู้จัดทำเล็งเห็นว่ายังมีเรื่องนิทานชาดกในอรรถกถาอีกมากที่นำเสนอบารมีของพระพุทธเจ้าทั้ง 10 ประการได้ดี เช่นเดียวกับทศชาติชาดก แต่ไม่ได้เป็นที่นิยมมาก จึงได้คัดสรรนิทานชาดก 10 เรื่องจากอรรถกถาชาดกทั้ง 547 เรื่องมาเรียบเรียงเป็นนิทานร้อยแก้ว จัดทำเป็นหนังสือนิทาน

ชาตกร รวมทั้งบันทึกเสียงเล่านิทานประกอบภาพเคลื่อนไหวเผยแพร่ในรูปแบบวีดิทัศน์ เพื่อเป็นสื่อการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา คณะผู้จัดทำได้ให้ความสำคัญกับการเล่านิทานประกอบแอนิเมชันนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงได้เชิญศิลปิน นักแสดง และนักจัดรายการวิทยุและโทรทัศน์ที่มีชื่อเสียง 10 คน มาร่วมบันทึกเสียงเล่านิทานชาตกรแต่ละเรื่อง เพื่อดึงดูดความสนใจ และยังเผยแพร่วีดิทัศน์เหล่านี้ให้สาธารณชนสามารถเข้าถึงได้อีกด้วย

นิทานชาตกรในโครงการนี้จึงเป็นเรื่องชาตกรในรูปแบบสื่อสมัยใหม่ที่โดดเด่น เพราะได้เลือกชาตกรที่ไม่ใช่ทศชาติชาตกรมานำเสนอแนวคิดทศบารมี และยังโดดเด่นในด้านกลวิธี ซึ่งได้ปรับเนื้อเรื่องชาตกรให้เหมาะสมกับการเล่านิทานประกอบแอนิเมชันและนำเสนอแนวคิดทศบารมีเป็นนิทานสำหรับเด็ก ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาว่านิทานชาตกรประกอบแอนิเมชันในชุดนิทานชาตกร 10 บารมี โครงการบารมีดีที่ต้น นำเสนอแนวคิดทศบารมีผ่านนิทานชาตกรที่คัดสรรมาอย่างไร และมีกลวิธีการนำเสนออรรถกถาชาตกรเป็นนิทานสำหรับเด็กอย่างไร เพื่อให้เห็นคุณค่าและลักษณะการดำรงอยู่ของเรื่องชาตกรและแนวคิดทศบารมีในสังคมร่วมสมัย

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาแนวคิดทศบารมีในชุดนิทานชาตกร 10 บารมี โครงการบารมีดีที่ต้น
2. เพื่อศึกษากลวิธีการนำเสนอนิทานชาตกร 10 บารมีเป็นนิทานสำหรับเด็ก

สมมติฐาน

1. ชุดนิทานชาตกรนี้นำเสนอแนวคิดทศบารมี ทั้งในความหมายว่าบารมีคือ พุทธการกรธรรมและเป็นคุณธรรมของบุคคลทั่วไป โดยเชื่อมโยงนิทานชาตกรเข้ากับ

ทศบารมีตามคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาต่าง ๆ และอธิบายแนวคิดบารมีเป็นข้อคิดสอนใจ รวมทั้งเชื่อมโยงกับการนำไปปรับใช้ให้เหมาะกับเด็กประถมศึกษา

2. กลวิธีการประพันธ์ที่สำคัญในการนำเสนอชุดนิทานชาดกนี้เป็นนิทานสำหรับเด็ก ได้แก่ การวางโครงสร้างของเรื่อง การเรียบเรียงเนื้อหา และการใช้ภาษา

ขอบเขตของการศึกษา

บทความนี้ใช้กลุ่มข้อมูลชุดนิทานชาดก 10 บารมี จากคลิปวิดีโอชุดนิทานชาดกของโครงการบารมีดีที่ต้น ซึ่งเผยแพร่ในช่อง “บารมีดีที่ต้น” เว็บไซต์ youtube.com จาก www.youtube.com/channel/UCsYtzitFdTaBUQm0O H6Qh3w เนื่องจากเป็นข้อมูลที่ได้เผยแพร่เป็นสาธารณะให้บุคคลทั่วไปเข้าถึงได้ จำนวน 10 วิดิทัศน์ ทั้งนี้มุ่งศึกษาเฉพาะเสียงเล่านิทานประกอบแอนิเมชันเท่านั้น ไม่ได้พิจารณาภาพประกอบและหนังสือนิทาน และได้ใช้อรรถกถาชาดกภาษาไทยฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย จาก <https://84000.org/tipitaka/attha/> ในการศึกษาเปรียบเทียบ

ภูมิหลังของนิทานชาดก ในโครงการ “บารมีดีที่ต้น”

โครงการ “บารมีดีที่ต้น” ริเริ่มขึ้นโดยพระราชสิทธิศาสตราจารย์ วิ. (หลวงปู่ทองใบ ปภสสโร) ประธานสงฆ์วัดอภัยภูฏาเทสิตธรรม จังหวัดอุดรธานี โดยมีศาสตราจารย์พิเศษ ธงทอง จันทรางศุ เป็นประธานโครงการ ได้จัดทำหนังสือนิทานชาดก 10 เรื่องในชื่อ ชุดนิทานชาดก 10 บารมี บารมีธรรมนำภูมิคุ้มกันให้ชีวิต โดยจัดทำเป็นรูปเล่มนิทานและเสียงเล่านิทานซึ่งบันทึกเป็น USB อยู่ในชุดนิทาน รวมทั้งยังจัดทำวิดีโอเสียงเล่านิทานประกอบแอนิเมชัน เผยแพร่ผ่านเว็บไซต์ youtube.com ในช่วงเดือนเมษายนถึงเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2562 ทั้งนี้ได้กำหนดชื่อเรื่องชาดกทั้ง 10 เรื่องให้เป็นภาษาไทย ดังนี้

1. ทานบารมี กระจายบัณฑิตผู้สละทานอันยิ่งใหญ่ สสบัณฑิตชาตก
2. ศิลบารมี พญาช่างผู้รักษาศิลปะด้วยชีวิต ฉัททันตชาตก
3. เนกขัมมบารมี เจ้าชายผู้ไม่กลัวมัจจุราช โอโยฆรชาตก
4. ปัญญาบารมี เสนกบัณฑิตผู้เปี่ยมด้วยปัญญา เสนกชาตก
5. วิริยบารมี ความเพียรของพญาวานร มหากปิชาตก
6. ชันติบารมี คุณชลดาบสผู้ยึดมั่นในขันติ ชันติวาทีชาตก
7. สัจจบารมี พลังแห่งสัจจะของนกคุ่มน้อย วัฏฏกชาตก
8. อธิษฐานบารมี ความตั้งมั่นและกล้าหาญของพญาสุนัข กุกุรชาตก
9. เมตตาบารมี กัณห์ที่ปายนดาบสผู้เปี่ยมด้วยเมตตา กัณห์ที่ปายนชาตก
10. อุเบกขาบารมี พญากระบือผู้ถืออุเบกขา มหาสชาตก

คณะผู้จัดทำประกอบด้วย 4 ส่วนหลัก ได้แก่ ผู้เรียบเรียงนิทานชาดกจากอรรถกถา ได้แก่ พระมหาปรกณ กิตติธโร ป.ธ. 9 พระมหาไมตรี ปุณฺณมารินโท ป.ธ. 9 ศาสตราจารย์พิเศษธงทอง จันทรางศุ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ซัชพล ไชยพร ผู้เรียบเรียงนิทานชาดกสำหรับกรับบันทึกเสียงเล่านิทานประกอบแอนิเมชัน ได้แก่ ดร.สาวิตา ดิถียนต์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มิ่งมิตร ศรีประสิทธิ์ ผู้วาดภาพประกอบ และผู้เล่านิทาน นอกจากนี้ยังมีส่วนที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ เช่น ผู้ควบคุมการเล่านิทาน เป็นต้น

แนวคิดทศบารมีในชุดนิทานชาดก 10 บารมี โครงการบารมีดีที่ต้น

ชุดนิทานชาดก 10 บารมี มีจุดมุ่งหมายเน้นนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับบารมีทั้ง 10 ประการของพระพุทธเจ้า ดังจะเห็นได้จากการเน้นเรื่องบารมีอย่างชัดเจนในชื่อโครงการ ชื่อเรื่อง และการอธิบายเรื่อง โดยในช่วงเริ่มต้นวีดิทัศน์นิทานประกอบแอนิเมชันทุกวีดิทัศน์มีเสียงบรรยายและคำบรรยายว่า “โครงการ บารมีดีที่ต้น ชุดนิทานชาดก 10 บารมี บารมีธรรมนำภูมิคุ้มกันให้ชีวิต” จากนั้นเป็นการบอกลำดับของเรื่อง ชื่อเรื่อง

ผู้เรียบเรียง ผู้วาดภาพประกอบ และผู้บันทึกเสียงเล่านิทาน เช่น “บารมีที่ 1 ทานบารมี เรื่อง กระจายบัณฑิตผู้สละทานอันยิ่งใหญ่ สสปีณพิตชาตก เรียบเรียงโดย พระมหาไมตรี ปุณฺณามรินโท ป.ธ.9 ภาพประกอบโดย สมนึก คลังนอก เสียงเล่าโดย ณเดชน์ คุกิมิยะ” (บารมีดีที่ต้น, 2562ฉ) นอกจากนี้ ผู้บันทึกเสียงเล่านิทานชาตกเรื่องที่ 1 ในชุดนี้ ยังได้กล่าวอธิบายแนวคิดในการจัดทำนิทานชาตกในโครงการบารมีดีที่ต้นก่อนเริ่มเล่านิทานว่า

“ก่อนที่จะเกิดเป็นพระพุทธเจ้า พระพุทธองค์นั้นได้เกิดมาแล้วหลายครั้งหรือว่าหลายชาติ เพื่อสั่งสมบารมี หรือที่เราเรียกกันว่าพระโพธิสัตว์ บางชาติท่านได้เกิดเป็นคน และบางชาติได้เกิดเป็นเทวดา และหลาย ๆ ครั้งก็เกิดเป็นสัตว์

นิทานชาตกที่พี่ ๆ จะเล่าให้กับน้อง ๆ ฟังในครั้งนี้เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับการสั่งสมบารมีของพระโพธิสัตว์ในแต่ละชาติ ซึ่งจริง ๆ แล้วมีอยู่หลายร้อยเรื่องมาก แต่ในชุดนิทานชาตก 10 บารมีนี้ เรายกมาทั้งหมด 10 เรื่อง ซึ่ง 10 บารมี นั่นก็คือ 1 ทานบารมี 2 ศีลบารมี 3 เนกขัมมบารมี 4 ปัญญาบารมี 5 วิริยบารมี 6 ขันติบารมี 7 สัจจบารมี 8 อธิษฐานบารมี 9 เมตตาบารมี และ 10 อุเบกขาบารมี”

(บารมีดีที่ต้น, 2562ฉ)

แนวคิดเรื่องบารมีจึงเป็นสิ่งที่ผู้จัดทำโครงการบารมีดีที่ต้นเน้นย้ำว่าเป็นสาระที่ต้องการนำเสนอผ่านนิทานชาตกชุด 10 บารมีนี้ ในที่นี้จึงจะได้วิเคราะห์การนำเสนอแนวคิดทศบารมีในนิทานชุดนี้ 2 ประเด็นด้วยกัน ได้แก่ การคัดเลือกนิทานชาตกที่แสดงแนวคิดทศบารมี และการอธิบายแนวคิดทศบารมี

1. การคัดเลือกนิทานชาดกที่แสดงแนวคิดทศบารมี

อาทิตย์ ชีรวณิชย์กุล (2565) สรุปไว้ว่า ชาดกกลายเป็นส่วนหนึ่งของพุทธประวัติ เนื่องจากได้เชื่อมโยงเข้ากับการเป็นอดีตชาติของพระพุทธเจ้า ดังนั้นจึงมีการเชื่อมโยงเรื่องชาดกให้แสดงบารมีข้อใดข้อหนึ่งของพระโพธิสัตว์เพื่อแสดงให้เห็นกระบวนการบำเพ็ญบารมีก่อนการตรัสรู้ ทั้งนี้สามารถพิจารณาบารมีที่ปรากฏในแต่ละเรื่องทั้งจากปัจจุบันวัตถุ อดีตวัตถุ และการยกตัวอย่างชาดกมาแสดงบารมีแต่ละข้อในคัมภีร์ต่าง ๆ

คณะผู้จัดทำโครงการบารมีที่ตนได้เลือกชาดกที่แสดงบารมีทั้ง 10 ประการได้ดีและมีเนื้อหาที่น่าสนใจจำนวน 10 เรื่องมารวบรวมเป็นชุดนิทานชาดกนี้ โดยเลือกการเลือกทศชาติชาดกเนื่องจากเป็นที่รู้จักกันดีและมีการผลิตซ้ำบ่อยครั้ง เมื่อพิจารณาชาดกทั้ง 10 เรื่องที่คณะผู้จัดทำคัดเลือกมาแล้วในชุดนิทานชาดก 10 บารมีพบว่ามีการเลือกเรื่องชาดกเพื่อนำเสนอบารมีแต่ละประการสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องทศบารมีที่มีมาก่อน ดังนี้

1.1 บารมีที่ปรากฏในปัจจุบันวัตถุของชาดกในอรรถกถา

มีชาดกในอรรถกถา 34 เรื่อง ที่ในปัจจุบันวัตถุแสดงให้เห็นทศบารมีประการใดประการหนึ่งอย่างชัดเจน¹ เมื่อพิจารณาการคัดเลือกชาดกที่แสดงบารมีในโครงการบารมีที่ตน พบว่ามีเรื่องที่แสดงบารมีตรงกับการปรารถนาในปัจจุบันวัตถุ 4 เรื่อง ได้แก่ สสปัญทิตชาดก – ทานบารมี อโยฆรรชาดก – เนกขัมมบารมี เสนกชาดก – ปัญญาบารมี และ วัฏฏกชาดก – สัจจบารมี

1.2 บารมีที่ปรากฏในคัมภีร์ต่าง ๆ

นอกจากในเนื้อหาของอรรถกถาชาดกแล้ว การเชื่อมโยงเรื่องพระชาติต่าง ๆ ของพระโพธิสัตว์เข้ากับทศบารมียังปรากฏอยู่ในคัมภีร์อื่น ๆ ด้วย ได้แก่ นิทานกถา ซึ่ง

¹ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน อาทิตย์ ชีรวณิชย์กุล (2565, น. 43-49)

เป็นส่วนนำของอรรถกถาชาดก รวมทั้งคัมภีร์อื่นในขุททกนิกาย พระสุตตันตปิฎก ได้แก่ อปทาน พุทธวงศ์ และจรียาปิฎก และยังมีคัมภีร์ในสมัยหลัง เช่น พระปฐมสมโพธิกถา ซึ่งแสดงแนวคิดเกี่ยวกับทศบารมีอย่างชัดเจนเช่นเดียวกัน ในที่นี้จึงได้พิจารณาคัมภีร์ต่าง ๆ ที่โดดเด่นซึ่งปรากฏการระบุพระชาติของพระโพธิสัตว์เข้ากับทศบารมีอย่างชัดเจน ดังนี้

1.2.1 นิทานกถา

ในส่วนทวารนิทานซึ่งเป็นตอนแรกของนิทานกถาระบุว่าพระโพธิสัตว์พระองค์ใดบำเพ็ญบารมีข้อใดอย่างชัดเจน² จากการศึกษาพบว่ามีนิทานชาดกในชุดนิทานชาดก 10 บารมี 3 เรื่องที่ตรงกับข้อสรุปในนิทานกถา ได้แก่ สสปีณตติชาดก-ทานบารมี ฉัททันตชาดก-ศีลบารมี และอโยฆรชาดก-เนกขัมมบารมี

1.2.2 จรียาปิฎก

จรียาปิฎกมีอิทธิพลต่อความคิดเรื่องบารมีในสมัยต่อมา (สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, 2524, น. 59) และยังมีแสดงแนวคิดเกี่ยวกับบารมีชัดเจนกว่าชาดก โดยเห็นได้จากการเรียบเรียงเนื้อหาที่เรียงตามทศบารมีและเนื้อความที่แสดงการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์อย่างชัดเจน (อาทิตย์ ชีรวณิชชกุล, 2565, น. 36) จึงสมควรพิจารณาความคิดเกี่ยวกับทศบารมีในจรียาปิฎกด้วย

ในจรียาปิฎกมีการยกตัวอย่างพระชาติของพระโพธิสัตว์ที่บำเพ็ญบารมีต่าง ๆ ในการอธิบายบารมีแต่ละประการ (สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, 2524, น. 58-80) เมื่อเปรียบเทียบกับชุดนิทานชาดก 10 บารมี พบว่าตรงกับที่ปรากฏในจรียาปิฎก 2 เรื่อง ได้แก่ สสปีณตติชาดก-ทานบารมี อโยฆรชาดก-เนกขัมมบารมี

² ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (2524, น. 89-93)

นอกจากนี้พบว่า มีเรื่อง ที่แสดงแนวคิดทศบารมีไม่ตรงกับในจริยาปิฎกด้วย ได้แก่ กัณฑ์ที่ ปายนชาดก ซึ่งในจริยาปิฎกปรากฏว่า พระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญสัจจบารมี แต่นิทานในชุด โครงการบารมีดีที่ตนเลือกนำมาใช้เป็นเรื่อง ที่แสดงเมตตาบารมี

1.2.3 พระปฐมสมโพธิกถา

พระปฐมสมโพธิกถา พระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิต-ชิโนรส กล่าวถึงการเสวยพระชาติต่าง ๆ ของพระโพธิสัตว์ที่ทรงบำเพ็ญบารมี 30 ทศ ซึ่ง หมายถึงการบำเพ็ญทศบารมี 3 ระดับ เมื่อเปรียบเทียบกับนิทานในชุดนิทานชาดก 10 บารมี พบว่าเลือกเรื่องชาดกที่นำเสนอ บารมีสอดคล้องกับในพระปฐมสมโพธิกถา 9 เรื่อง ได้แก่ เรื่องที่ตรงกับการบำเพ็ญปรมาตถบารมี 3 เรื่อง คือ สสปีณจิตชาดก-ทานบารมี เสนกชาดก-ปัญญาบารมี และขันตีวาทีชาดก-ขันตีบารมี เรื่องที่ตรงกับการบำเพ็ญ อุบารมี 2 เรื่อง ได้แก่ กัณฑ์ที่ปายนชาดก-เมตตาบารมี และมหีสชาดก-อุเบกขาบารมี และเรื่อง ที่ตรงกับ การบำเพ็ญบารมี 4 เรื่อง ได้แก่ อโยฆรชาดก-เนกขัมมบารมี มหากปิ-ชาดก-วิริยบารมี วัฏฏกชาดก-สัจจบารมี และ กุกกุรชาดก-อธิฐานบารมี

จากการเปรียบเทียบข้างต้น สามารถสรุปเป็นตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 1 สรุปแนวคิดทศบารมีที่ปรากฏในชุดนิทานชาดก โครงการบารมีดีที่ตน เปรียบเทียบกับคัมภีร์พุทธศาสนาอื่น ๆ

นิทานในชุดนิทานชาดก 10 บารมี โครงการบารมีดีที่ตน	ปัจจุบันวัตถุ ในอรรถกถา	นิทานกถา	จริยาปิฎก	พระปฐมสมโพธิ- กถา
ทานบารมี สสปีณจิตชาดก	✓	✓	✓	✓
ศีลบารมี ฉันทันตชาดก		✓		
เนกขัมมบารมี อโยฆรชาดก	✓	✓	✓	✓
ปัญญาบารมี เสนกชาดก	✓			✓
วิริยบารมี มหากปิชาดก				✓

ชั้นดีบารมี ชั้นดีวาทีชาดก				✓
สังจบารมี วัฏฏกชาดก	✓			✓
อธิษฐานบารมี กุ๊กกูรชาดก				✓
เมตตาบารมี กัมมทูปายนชาดก				✓
อุเบกขาบารมี มหิสาชดก				✓

เมื่อพิจารณาในเบื้องต้นเช่นนี้จะเห็นได้ว่าคณะผู้จัดทำโครงการบารมีที่ดีที่ตนได้คัดเลือกชาดกโดยมีแนวคิดเรื่องทศบารมีตามที่มามาก่อนในคัมภีร์พุทธศาสนา โดยมีเรื่อง ที่แสดงแนวคิดเกี่ยวกับทศบารมีตรงกับที่ปรากฏในพระปฐมสมโพธิกถามากที่สุด ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาตามคำกล่าวของผู้จัดทำโครงการ พบว่าผู้จัดทำพยายามเลือกเรื่องที่มีเนื้อหา สนุกสนานและดึงดูดความสนใจกลุ่มผู้อ่านหรือผู้ฟังซึ่งเป็นนักเรียนในระดับชั้น ประถมศึกษา จึงทำให้สรุปเป็นนิทานชาดก 10 บารมีที่ประกอบไปด้วยเรื่องหลาย ลักษณะ ทั้งที่มีตัวละครเป็นคนและตัวละครเป็นสัตว์ รวมทั้งเป็นเรื่องนิทานชาดกที่มี ระดับของการบำเพ็ญบารมีอย่างหลากหลายหากพิจารณาตามการอธิบายบารมีในพระ ชาดิต่าง ๆ ที่มีมาก่อนดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น

2. การอธิบายแนวคิดเรื่องบารมี

การเล่านิทานประกอบแอนิเมชันในชุดนิทานชาดก 10 บารมี ผู้เล่านิทานได้อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับบารมีเพิ่มเติมเมื่อเล่าเรื่องนิทานชาดกจบ เป็นการขยายความเรื่อง บารมีให้เข้าใจอีกครั้งในเนื้อหาส่วนสุดท้ายของคลิปวิดีโอทัศน์ โดยผู้เล่านิทานจะกล่าวว่า “สรุปเรื่อง” และสรุปแนวคิดเกี่ยวกับบารมีที่ปรากฏ บางเรื่องได้ทวนเนื้อหาสำคัญของ เรื่อง และชี้ให้เห็นว่าการกระทำใดของพระโพธิสัตว์ที่ชี้ให้เห็นว่าทรงบำเพ็ญบารมีข้อนั้น อีกทั้งยังมีการใช้ประโยคสั้น ๆ ที่ระบุว่าเป็น “นियามธรรม” มาช่วยอธิบายในหลายเรื่อง ด้วย นอกจากนี้ หลังจบการสรุปเรื่องแล้ว ผู้เล่านิทานหลายคนได้สรุปข้อคิดที่ได้จากเรื่อง อีกครั้งและเชื่อมโยงข้อคิดนั้นเข้ากับการปรับใช้ในชีวิตประจำวันหรือชี้ให้เห็นแง่มุมที่ผู้ฟัง

นิทานสามารถนำไปปรับใช้จริงได้ นับว่าเป็นกลวิธีที่ทำให้กลุ่มผู้ฟังซึ่งเป็นเด็กนักเรียนเข้าใจข้อคิดจากบารมีที่นิทานชุดนี้นำเสนอได้เป็นอย่างดี ในที่นี้จะยกตัวอย่างการอธิบายแนวคิดเรื่องบารมีและเชื่อมโยงคำสอนในนิทานชาดกชุด 10 บารมี ดังต่อไปนี้

บารมีที่ 1 ทานบารมี เรื่องกระต่ายบัณฑิตผู้สละทานอันยิ่งใหญ่ สลบบัณฑิตชาดก อธิบายว่า

การบำเพ็ญทานบารมีของพระโพธิสัตว์เมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นกระต่ายป่าที่พร้อมกระโดดเข้ากองไฟเพื่อสละเนื้อและชีวิตของตนเองเป็นวัตถุทานให้แก่พระอินทร์ที่แปลงกายมาเป็นพราหมณ์ขออาหารเพื่อลองใจ แสดงให้เห็นจิตอันมั่นคงในการเป็นผู้ที่ไม่ตระหนี่ พร้อมที่จะให้ทานทุกขณะ และมีความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ อีกทั้งยังปฏิบัติทุกอย่างเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นแม้ต้องเสียสละสิ่งสำคัญที่สุดนั่นคือชีวิตเนื้อเนื้อของตนเอง การบำเพ็ญทานบารมีดั่งนิยามธรรมที่ว่า เลิกตระหนี่ มีสละ

(บารมีดีที่ตน, 2562ด)

ผู้เล่านิทานได้กล่าวเพิ่มเติมว่า “[...] พระพุทธเจ้าท่านได้บำเพ็ญทานบารมีหรือว่าการเสียสละที่ยิ่งใหญ่มาก ๆ เลย น้อย ๆ เองก็สามารถเสียสละสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ ให้เป็นทานได้เหมือนกัน แต่สิ่งที่สำคัญก็คืออ่อนน้อม ๆ ต้องไม่ทำให้ตนเองและคนอื่นเดือดร้อน” (บารมีดีที่ตน, 2562ด)

การสรุปเรื่องทานบารมีและเชื่อมโยงเข้ากับคำสอนเกี่ยวกับการเสียสละในเรื่องนี้ทำให้เห็นว่าการบำเพ็ญทานบารมีของพระโพธิสัตว์ซึ่งเป็นพุทธการกรธรรมนั้น เป็นการกระทำที่ยิ่งใหญ่เกินกว่าที่ผู้ฟังนิทานจะกระทำตามได้ ผู้เล่านิทานจึงอธิบายแนวคิดทานบารมีในฐานะคุณธรรมที่บุคคลทั่วไปสามารถทำได้ และยังเน้นคำสอนเพิ่มเติมสำหรับ

ผู้ฟังนิทานว่า “ต้องไม่ทำให้ตนเองและคนอื่นเดือดร้อน” แสดงให้เห็นการให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้ฟังซึ่งเป็นเด็กที่ยังต้องช่วยเน้นย้ำว่าไม่ควรปฏิบัติตามการกระทำของตัวละคร พระโพธิสัตว์ในเรื่อง คือการสละชีวิต

บารมีที่ 4 *ปัญญาบารมี* เรื่อง *เสณกบัณฑิตผู้เปี่ยมด้วยปัญญา เสนกชาดก* อธิบายว่าการบำเพ็ญปัญญาบารมีเมื่อพระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นเสณกบัณฑิต คือ

สติในการทำ พูด คิด หลีกเลี่ยงการทำบาปทั้งปวง
ดำเนินชีวิตไม่ตกเป็นทาสหลงกิเลสในตน และการได้ใช้ปัญญา
พิจารณาใคร่ครวญในเหตุผลอย่างรอบคอบ จนสามารถไขปริศนา
ที่ยากซับซ้อนให้กระจ่างนั้น ได้ช่วยให้พราหมณ์เฒ่าและนาง
พราหมณีผู้เป็นภรรยาได้รอดพ้นจากการถูกงูเห่ากัด เป็นการใช้
สติปัญญาอันชาญฉลาดให้เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการช่วยเหลือ
ผู้อื่นที่กำลังจะมีอันตรายถึงชีวิตให้พ้นจากอันตรายนั้นได้

(บารมีที่ที่ตน, 2562ช)

ผู้เล่านิทานได้กล่าวเพิ่มเติมว่า “น้อง ๆ ต้องตั้งใจเรียนตั้งแต่ตอนนี้เลยนะครับ โตะขึ้นจะได้มีปัญญา มีความฉลาดเฉลียว และก็มีความรู้ไว้แก้ปัญหาต่าง ๆ ให้กับตัวเอง และก็ผู้อื่นได้อีกด้วย” (บารมีที่ที่ตน, 2562ช) จะเห็นได้ว่าผู้เรียบเรียงนิทานชาดกได้ชี้ให้เห็นความสำคัญของการใช้ปัญญาของพระโพธิสัตว์ในเรื่องว่าปัญญามีความสำคัญในการช่วยเหลือผู้อื่น และผู้เล่านิทานได้เชื่อมโยงเรื่องการมีปัญญาให้เข้ากับกลุ่มผู้ฟัง คือการสอนเรื่องการเรียน

บารมีที่ 5 *ขันติบารมี* *กุมทลดาบสผู้ยึดมั่นในขันติ ขันติวาทีชาดก* อธิบายว่า

ปีที่ 40 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2566)

การบำเพ็ญขันติบารมีของพระโพธิสัตว์เมื่อครั้ง
เสวยพระชาติเป็นกษัตริย์ดาบสได้รับการปฏิบัติภาวะแห่งตนไว้ได้ไม่
ว่าจะถูกกระทบด้วยสิ่งใดก็ตาม อดทนต่อการที่พระเจ้ากလာปุตต์
เพชฌฆาตให้ทารุณร่างกาย [...] จนได้รับความเจ็บปวดทุกข์
ทรมานแสนสาหัส แต่กษัตริย์ดาบสกลับไม่มีความโกรธเคืองใด ๆ
มีความอดทน ไม่โต้ตอบและยังมีจิตใจที่เป็นมิตร ให้ภัยคนอื่น
แสดงให้เห็นว่าขันติธรรมที่ยึดถืออยู่นั้นอยู่ภายในจิตใจมิได้อยู่ที่
ร่างกายภายนอกจึงไม่ทำให้หวั่นไหวต่อความทุกข์หรือสิ่งชั่วใด ๆ
ที่อาจเป็นเหตุให้กระทำความชั่ว นั่นเป็นสิ่งสำคัญที่ยึดมั่นเป็นปกติ
ในจิตใจของผู้มีขันติ ดังนิยามธรรมที่ว่า อด ละ ชั่ว มั่วทุกข์ไม่เอา

(บารมิตีที่ตน, 2562ข)

ผู้เล่านิทานได้เสริมตอนท้ายว่า “เพียงแค่เราระงับความโกรธและไม่แฉกความ
โกรธกับอะไรต่าง ๆ นานา มันคุ้มค่ากว่ามาก เรื่องนี้มันเป็นเรื่องง่ายไหม มันไม่ง่าย แต่
มันก็ไม่ยากเกินที่เราจะฝึกฝนและตั้งใจทำ” (บารมิตีที่ตน, 2562ข) เป็นการสรุปข้อคิดที่
ได้จากเรื่องนี้ว่าสิ่งที่ทุกคนสามารถทำได้คือการระงับความโกรธเช่นเดียวกับพระโพธิสัตว์
ในครั้งเป็นกษัตริย์ดาบส เช่นเดียวกับในเรื่อง *พญาระบือผู้ถืออุเบกขา มหิสาชาก* ซึ่ง
นำเสนออุเบกขาบารมี ก็มีแนวคิดที่ใกล้เคียงกันนั่นคือการวางเฉยและไม่รู้สึกโกรธ ใน
ส่วนสรุปเรื่องอธิบายว่า

การบำเพ็ญอุเบกขาบารมีของพระโพธิสัตว์เมื่อครั้งที่
ท่านเสวยชาติเป็นพญาระบือ ท่านเป็นผู้วางเฉย ไม่ถือสากับการ
กระทำกิริยาหยาบคายต่าง ๆ นานาของเจ้าลิงเงเร [...] วางใจเป็น

กลาง ตั้งมั่นอยู่ในความอดทน สละความโกรธแค้น มีแต่ใจที่ให้
อภัย ไม่มีความคิดที่จะโต้ตอบทำร้ายลงเเรเพราะกลัวว่าจะผิด
ศีลธรรมกลายเป็นผู้ใหญ่รังแกผู้น้อย และจะเป็นการทำร้าย
ร่างกายเบียดเบียนผู้อื่นด้วย ที่สำคัญ ถ้าหากพญากระบือวางเฉย
กับเรื่องเล็กน้อยนี้ไม่ได้ การที่จะทำงานใหญ่กว่าในภายภาคหน้าก็
คงจะไม่เป็นผลสำเร็จ การบำเพ็ญอุเบกขาบารมีมีตั้งนิยามธรรม
ที่ว่า เป็นกลางทุกที่ โลกนี้อภัย

(บารมีตีที่ตน, 2562ง)

ผู้เล่านิทานได้เสริมว่า

อุเบกขาก็คือความใจนิ่งนั่นเอง อยากรจะฝากข้อคิด
เล็ก ๆ น้อย ๆ ถึงน้อง ๆ ว่า เราจะเห็นพญากระบือในเรื่อง ลอง
เอามาเชื่อมโยงกับตัวเองดู สมมติว่าพีโตนรังแก สมัยก่อนพีต้องสู้
กลับแน่นอน ไม่มีทางยอมเด็ดขาด และคิดในมุมนี คิดดูดี ๆ มันก็
กลายเป็นว่าเราจะสู้กันไปสู้กันมาไม่จบไม่สิ้น นอกจากไม่จบไม่สิ้น
แล้วมันจะสร้างความเดือดร้อนให้กับครอบครัว คนสำคัญ พ่อแม่
เพื่อน หรือใครก็ตามที่เขาไม่เกี่ยว ซึ่งไม่คุ้มแน่นอน ความใจนิ่ง
เป็นสิ่งสำคัญ ถ้าเราทำได้มันจะดีมาก ๆ และเพียงเชื่อว่าเวลาใคร
ทำไม่ดี เราไม่ต้องไปทำอะไรเขา เขาจะได้รับโทษในสิ่งที่เขาทำเอง

(บารมีตีที่ตน, 2562ง)

จากข้อความข้างต้น ผู้เล่านิทานเพิ่มเติมการสอนโดยกล่าวถึง “ครอบครัว คน
สำคัญ พ่อแม่ เพื่อน” ทำให้กลุ่มผู้ฟังนิทานซึ่งเป็นเด็กเข้าใจคำสอนนี้ได้ง่ายมากขึ้นว่า

หากมีปัญหาหรือใช้กำลังกับคนอื่น ๆ จะทำให้คนรอบตัวเดือดร้อนไปด้วย สิ่งเหล่านี้ไม่ได้ปรากฏโดยตรงในการกล่าวถึงอุเบกขาบารมีในฐานะพุทธการกรรม ซึ่งมีความหมายโดยรวมว่า “มีใจเสมอ วางเฉย ในเหตุการณ์ทุกอย่างทั้งที่ดีและไม่ดี” (บารมีดีที่ตน, 2562ง) ดังนั้นจะเห็นได้ว่าผู้เล่านิทานได้เพิ่มการตีความบารมีและสอนให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้ฟังอย่างเต็มที่

อย่างไรก็ตาม ในบางเรื่องการเชื่อมโยงพฤติกรรมที่แสดงบารมีของพระโพธิสัตว์กับคำแนะนำให้ประพฤติอาจไม่ใช่การกระทำที่ตรงกัน เนื่องจากการกระทำของพระโพธิสัตว์ในเรื่องไม่สามารถกระทำตามได้ ดังในเรื่อง *เจ้าชายผู้ไม่กลัวมีจจุราช อโยธราชาดก* ผู้เล่านิทานอธิบายเนกขัมมบารมีว่า

ทรงใช้ปัญญาพิจารณาเห็นความจริงว่า พญามัจจุราช หรือความตายมีอำนาจเหนือสิ่งใดในชีวิตมนุษย์ [...] กรรมหรือการกระทำที่จะหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด ก็คือการหลีกเลี่ยงจากความสุขหรือการบำเพ็ญเนกขัมมะ คือทำใจให้ออกจากความยึดติดกับความสุขทางโลก โดยพิจารณาเห็นสังขารหรือความจริงแท้ของสิ่งทั้งหลายในโลกด้วยสติปัญญาว่า ทุกคนเกิดมาย่อมหนีไม่พ้นความแก่ ความเจ็บ ความตาย ถึงแม้การบำเพ็ญเนกขัมมะจะเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก แต่เป็นการกระทำที่ประเสริฐที่สุดที่จะนำไปสู่การสิ้นทุกข์ การบำเพ็ญเนกขัมมบารมี ดั่งนิยามธรรมที่ว่า ค่าของคน อยู่ที่ผลของกรรม คุณธรรม (คุณนะทำ) ค่าของธรรมอยู่ที่การสิ้นทุกข์ ทำนะคุณ

สิ่งใดก็ตามที่ เมื่อไรก็ตามที่เราคิดดี พุทธิ ทำดี สิ่งที่ได้เราก็จะได้รับสิ่งดี ๆ ที่เรียกว่าเป็นความสุข เมื่อไรก็ตามน้อง ๆ

เริ่มคิดไม่ดี เริ่มเกร เริ่มทำให้คุณพ่อคุณแม่เสียใจ สิ่งที่ได้ก็คือ ความทุกข์ ไม่ใช่ทุกข์ของเราคนเดียว แต่เป็นทุกข์ของพ่อแม่ด้วย เช่นเดียวกัน ได้ฟังธรรมะ ได้ฟังคำสอนของพระพุทธเจ้า ถ้าเรา ปฏิบัติตาม สิ่งที่ได้ ก็คือทางพ้นทุกข์เช่นเดียวกัน

(บารมีดีที่ตน, 2562ช)

การอธิบายการบำเพ็ญเนกขัมมบารมีทำนิทานเรื่องนี้มุ่งแสดงให้เห็นการเข้าใจ สัจธรรมเรื่องความตายของพระโพธิสัตว์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้พระองค์เลือกออกบวชในครั้ง เสวยพระชาติเป็นอโยธมกุมาร แต่ไม่ได้มุ่งชี้ให้ผู้ฟังนิทานปฏิบัติตามโดยการออกบวช เพียงแนะนำให้ปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้าหรือการดำรงในธรรมเพื่อให้ได้รับความสุข อีกทั้งยังได้สรุปแนวคิดสำคัญของเรื่องและเชื่อมโยงข้อคิดที่สามารถปฏิบัติได้จริงสำหรับกลุ่มผู้ฟังซึ่งเป็นเด็กกว่า “ไม่มีใครไม่มีวันสุดท้ายของชีวิต เราไม่สามารถหนี ความตายได้ เราหนีพญามัจจุราชไม่ได้ แต่เราสามารถทำให้ทุกชีวิตทุกเวลามีคุณค่าที่สุด ก่อนที่จะถึงวันนั้นต่างหาก” (บารมีดีที่ตน, 2562ช) การสรุปเพิ่มเติมเช่นนี้แสดงให้เห็นว่า ผู้เล่านิทานพยายามให้ข้อคิดจากเรื่องบารมีที่กระทำตามได้ยากให้เป็นสิ่งที่กระทำตามได้จริงมากยิ่งขึ้น

โดยรวมจะเห็นได้ว่านิทานชาดกชุดนี้นอกจากจะนำเสนอทศบารมีของพระ โพธิสัตว์แล้ว ยังตีความทศบารมีในฐานะคุณธรรมที่บุคคลทั่วไปสามารถปฏิบัติตามได้โดย มีพฤติกรรมของพระโพธิสัตว์ในเรื่องนิทานชาดกเป็นแบบอย่าง แม้ตัวละครพระโพธิสัตว์ จะไม่ใช่มนุษย์ก็ตาม³ ด้วยการพยายามเชื่อมโยงบารมีที่เป็นพุทธการกรธรรมกับคุณธรรม

³ ตรงกับผลการศึกษาเกี่ยวกับทศชาติชาดกของ ณีฐาภรณ์ นาคนวล (2559, น.143) ซึ่งสรุปว่า “เรื่องเล่าทศชาติชาดกทุกประเภทสืบทอดขนบการตีความและเชื่อมโยงทศ บารมีประจำเรื่อง นำเสนอแนวคิดทศบารมีทั้งการสั่งสมบารมีของพระโพธิสัตว์ที่จะบรรลุพระ

ของบุคคลทั่วไปโดยใช้โครงสร้างการอธิบายเป็นรูปแบบสม่าเสมอ คือ ผู้เล่านิทานชี้ให้เห็นว่าการกระทำใดหรือเหตุการณ์ใดของตัวละครพระโพธิสัตว์เป็นการบำเพ็ญบารมีข้อนี้ แล้วจึงเชื่อมโยงมาถึงการให้ข้อคิดหรือการสอนผู้ฟังว่าจะปฏิบัติตามได้อย่างไร และข้อควรปฏิบัติที่นั่นมักเป็นการลดระดับของการปฏิบัติจากการกระทำที่ยิ่งใหญ่ของพระโพธิสัตว์เป็นการกระทำอย่างง่ายที่เด็กสามารถทำได้ในชีวิตประจำวัน จะเห็นได้ว่าชุดนิทานชาดกนี้อธิบายแนวคิดบารมีให้เป็นการสอนคุณธรรมแบบตรง ๆ มีการระบุพฤติกรรมที่ควรกระทำอย่างชัดเจนเพื่อให้เด็กเข้าใจได้ง่าย ในแง่หนึ่งจึงกล่าวได้ว่าการสอนสิ่งที่ควรปฏิบัติที่ปรากฏนี้เป็นลักษณะหนึ่งของวรรณคดีคำสอนด้วย

นอกจากนี้ จากตัวอย่างทั้งหมดข้างต้นจะพบว่าลักษณะของสี่ชุดนี้ นั่นคือการเล่านิทานด้วยเสียงของผู้เล่านิทาน เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ผู้เล่านิทานสามารถเสริมหรืออธิบายแนวคิดทศบารมีในฐานะคำสอนต่าง ๆ เพิ่มเติมได้อย่างเป็นธรรมชาติ ดังจะเห็นได้จากการใช้คำว่า “ที่สำคัญ” การกล่าวเรียกผู้ฟังว่า “น้อง ๆ” เป็นต้น ลักษณะนี้ไม่ปรากฏในสื่อรูปแบบอื่น ๆ เช่นหนังสือนิทาน การอธิบายแนวคิดทศบารมีในการเล่านิทานชาดกชุดนี้ จึงสอดคล้องกับลักษณะของสี่ที่เป็นการเล่านิทานประกอบแอนิเมชันด้วย

กลวิธีการนำเสนอนิทานชาดก 10 บารมีเป็นนิทานสำหรับเด็กประถมศึกษา

นอกจากการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับทศบารมีในฐานะคุณธรรมและข้อคิดสำหรับเด็กในระดับประถมศึกษาแล้ว กลวิธีการเล่าเรื่องยังเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้นิทานชาดกชุดนี้เหมาะสำหรับเป็นนิทานสำหรับเด็ก ดังที่ศาสตราจารย์พิเศษธงทอง จันทรางศุ ได้กล่าวอย่างชัดเจนว่าเป้าหมายในการจัดทำนิทานชาดกในโครงการนี้คือต้องการให้เป็น

โพธิญาณเป็นพระพุทธเจ้า และการย้ำเน้นในมิติของคุณธรรมอันเป็นแบบอย่างพฤติกรรมของพระโพธิสัตว์ที่บุคคลทั่วไปจะสามารถปฏิบัติตามได้”

นิทานสำหรับเด็กในระดับชั้นประถมศึกษา โดยมีผู้ใหญ่คอยช่วยเหลือในการอ่าน (บารมี ดีที่ตน, 2562ฉ)

เมื่อพิจารณาเนื้อหาของนิทานชาดก 10 บารมี ในการเล่านิทานประกอบแอนิเมชันเปรียบเทียบกับบรรณวิทยาคดกฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย พบว่าชุดนิทานชาดกในโครงการนี้มีกลวิธีการนำเสนอเรื่องชาดกที่แตกต่างจากในบรรณวิทยาคดก ทำให้เหมาะแก่การเป็นนิทานสำหรับเด็กระดับประถมศึกษา 3 กลวิธี ได้แก่ การวางโครงสร้างของเรื่อง การเรียบเรียงเนื้อหา และการใช้ภาษา ดังนี้

1. การวางโครงสร้างของเรื่อง

จากการพิจารณาการเล่านิทานในชุดนิทานชาดก 10 บารมี พบว่าเนื้อหาหลักส่วนที่เป็นการเล่านิทานประกอบแอนิเมชันมีโครงสร้างหลัก 4 ส่วน ได้แก่ ปัจจุบันวัตถุ อดีตวัตถุ สโมธาน และสรุปเรื่อง

เมื่อเปรียบเทียบกับบรรณวิทยาคดกซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 5 ส่วน ได้แก่ ปัจจุบันวัตถุ อดีตวัตถุ คาลา ไวยากรณ์ และสโมธาน จะเห็นได้ว่าในชุดนิทานชาดก 10 บารมี ยังคงองค์ประกอบที่เหมือนกับบรรณวิทยาคดกไว้ 3 ส่วน ได้แก่ ปัจจุบันวัตถุ อดีตวัตถุ และสโมธาน เนื่องจากองค์ประกอบทั้ง 3 ส่วนดังกล่าวเป็นส่วนสำคัญที่แสดงให้เห็นว่านิทานชาดกนี้เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับอดีตชาติของพระพุทธเจ้าที่ตรัสเล่าให้พระสาวกฟังในสมัยพุทธกาล ซึ่งในชุดนิทานชาดก 10 บารมีนี้ เริ่มต้นด้วยคำว่า “ในอดีตกาล” และในส่วนสโมธานเป็นการแสดงให้เห็นว่าตัวละครต่าง ๆ ที่ปรากฏในส่วนอดีตวัตถุ ได้มากำเนิดเป็นบุคคลใดในสมัยพุทธกาล

องค์ประกอบส่วนที่เป็นคาลาและไวยากรณ์ในบรรณวิทยาคดก ไม่ได้ปรากฏอย่างชัดเจนในนิทานชาดก 10 บารมี อาจพิจารณาได้ว่ามีเหตุผลเนื่องมาจากนิทานชาดก 10 บารมีนี้เน้นส่วนที่เป็นเรื่องราวของนิทานจึงไม่จำเป็นต้องยกคาลาและไวยากรณ์ซึ่งเป็น

ส่วนที่อธิบายคำในคาถามาเป็นองค์ประกอบสำคัญในโครงสร้างของเรื่อง แต่ได้ปรับองค์ประกอบของชาตกดังกล่าวให้ร้อยเรียงเข้าไปอยู่ในเนื้อเรื่อง หรือโครงสร้างส่วนอดีตวัตฤกษ์อย่างกลมกลืนกัน

จากการศึกษาพบว่าในนิทานชาตก 10 บารมีหลายเรื่อง มีบทสนทนาของตัวละครบางช่วงที่ตรงกับคาถาในอรรถกถาชาตก เช่น ในเรื่อง*กัณหาที่ปายนดาบส ดาบสผู้เปี่ยมด้วยเมตตา* ซึ่งตรงกับอรรถกถามัณฑพิยชาตก มีบทสนทนาของตัวละครที่ใกล้เคียงกับส่วนที่เป็นคาถา ตัวอย่างเช่นคาถาที่ 9 ในอรรถกถามัณฑพิยชาตก มีความว่า

ตั้งแต่ไหนแต่ไรนานมาแล้ว อันภรรยาที่มีสามีบ้อย ๆ มิได้มี
ในตระกูลนี้ ดิฉันอนุวัตรตามธรรมเนียมของตระกูลนั้น กำหนดใจไว้
ว่า ขออย่าให้เป็นคนดัดธรรมนิยมของตระกูลในภายหลังเลย ดิฉัน
เกลียดต่อถ้อยคำเช่นนี้ แม้จะไม่มีความรักก็ปฏิบัติท่านได้.

(อรรถกถา มัณฑพิยชาตก, ม.ป.ป.)

ในเรื่อง*กัณหาที่ปายนดาบส ดาบสผู้เปี่ยมด้วยเมตตา* มีความว่า “ตั้งแต่ไหนแต่ไรนานมาแล้ว อันภรรยาที่มีสามีบ้อย ๆ มิได้มีในตระกูลนี้ ข้าจึงกำหนดใจไว้ว่า ขออย่าให้เป็นคนดัดธรรมนิยมของตระกูล ดังนั้นแม้จะไม่มีความรักใคร่ ก็ปฏิบัติดูแลท่านได้.” (บารมีดีที่ตน, 2562ก)

ในขณะที่เดียวกัน นิทานชาตกเรื่องเดียวกันนี้ก็มิบทสนทนาซึ่งไม่ได้เป็นส่วนคาถาของชาตกที่ปรากฏตรงกันด้วย เช่นตอนที่มีความในอรรถกถามัณฑพิยชาตกว่า “พระดาบสโพธิสัตว์กล่าวกะนายมัณฑพิยะว่า อาวุโส การที่ท่านหาทรัพย์ได้มาโดยลำบาก แล้วบริจาคทานโดยไม่เชื่องครมและผลแห่งกรรมนั้นเป็นการไม่สมควร แต่นี้ไปท่านจงเชื่อกรรมและผลแห่งกรรมให้ท่านเถิด” (อรรถกถา มัณฑพิยชาตก, ม.ป.ป.)

ในกัณฑ์ที่ปายนดาบส ดาบสผู้เปี่ยมด้วยเมตตา ปรากฏความว่า “กัณฑ์ปายนดาบส ก็ได้กล่าวกับนายมณฑัพพะว่า การที่ท่านหาทรัพย์ได้มาโดยลำบาก แล้วบริจาคทานโดยไม่เชื่อกกรรมและผลแห่งกรรมนั้นเป็นการไม่สมควร แต่นี้ไปท่านจงเชื่อกกรรมและผลแห่งกรรมให้ท่านเถิด” (บารมีดีที่ตน, 2562ก) ลักษณะนี้จึงทำให้เห็นว่า ในชุดนิทานชาดก 10 บารมี เลือกลงข้อความบทสนทนาที่สำคัญในเรื่องไว้โดยไม่ได้คำนึงว่าเป็นองค์ประกอบส่วนคาถาหรือไม่ แต่คำนึงถึงเนื้อหาของบทสนทนานั้น ๆ เป็นสำคัญ

การตัดเนื้อความส่วนที่เป็นคาถาออกไปหรือสรุปให้กลมกลืนไปกับเนื้อเรื่อง เช่นในเรื่อง *เสนกะบัณฑิตผู้เปี่ยมด้วยปัญญา* ซึ่งนำความมาจากอรรถกถาเสนกะบัณฑิต มีคาถาดตอนหนึ่งว่า “ยักษ์รุกขเทวดาบอกว่า วันนี้ เมื่อข้าพเจ้าไปถึงบ้านเมียของข้าพเจ้าจะตาย แต่ถ้าข้าพเจ้าไปไม่ถึงก็จะมีความตายเอง ข้าพเจ้าหวาดหวั่นเพราะทุกชั้นนี้ ข้าแต่ท่านเสนกะ ขอท่านจงบอกเหตุนี้แก่ข้าพเจ้าด้วยเถิด.” (อรรถกถา เสนกชาดก, ม.ป.ป.) ในชุดนิทานชาดก 10 บารมี สรุปความในคาถาดอนนี้เหลือเพียง “พราหมณ์เฒ่าจึงได้เล่าเรื่องที่เทวดาพูดกับตนให้เสนกะบัณฑิตฟัง” (บารมีดีที่ตน, 2562ข)

นอกจากนี้ ในชุดนิทานชาดก 10 บารมี ยังมีองค์ประกอบที่เพิ่มขึ้นมาส่วนหนึ่ง ได้แก่ ส่วนสรุปเรื่อง เป็นส่วนที่อธิบายแนวคิดและคำสอนของนิทานชาดกเรื่องนั้น ๆ นับว่าองค์ประกอบนี้เป็นส่วนสำคัญอีกส่วนหนึ่งที่ทำให้ชุดนิทานชาดกบรรลุจุดประสงค์ในการเป็นนิทานเพื่อสอนเด็กวัยประถมศึกษา เพราะเป็นส่วนที่นำเสนอข้อคิดที่ได้จากนิทานอย่างชัดเจน

การวางโครงสร้างของเรื่องให้มีองค์ประกอบหลัก 4 ส่วน ได้แก่ อดีตวัตถุ ปัจจุบันวัตถุ สมุธาน และสรุปเรื่องเช่นนี้ ทำให้ชุดนิทานชาดก 10 บารมีมีลักษณะความเป็นเรื่องนิทานชาดกอย่างเต็มที่ด้วยการแสดงลักษณะสำคัญในการเป็นเรื่องเล่าอดีตชาติของพระพุทธเจ้าที่ตรัสเล่าโดยพระองค์เองเพื่อสอนหมู่สาวก และมีลักษณะการเป็นนิทานสำหรับเด็กที่นำเสนอข้อคิดคำสอนให้กับผู้ฟังนิทานอย่างชัดเจนในขณะเดียวกัน

2. การเรียบเรียงเนื้อหา

จากการพิจารณาเนื้อหาในชุดนิทานชาดก 10 บารมี เปรียบเทียบกับเนื้อหาของชาดกในอรรถกถา พบว่านิทานชาดก 10 บารมี มีลักษณะการเรียบเรียงเนื้อหาทั้งที่เหมือนและที่แตกต่างจากอรรถกถาชาดก อาจวิเคราะห์หลักวิธีการเรียบเรียงเนื้อหาในนิทานชาดก 10 บารมีได้เป็น 4 กลวิธี ได้แก่ การคงเนื้อหาเหมือนอรรถกถาชาดก การเพิ่มเนื้อหา การตัดเนื้อหา และการขยายความ

2.1 การคงเนื้อหาเหมือนอรรถกถาชาดก

องค์ประกอบของเรื่องที่ตรงกันอย่างชัดเจนระหว่างอรรถกถาและนิทานชาดก 10 บารมี มี 3 ส่วน ได้แก่ ปัจจุบันวัตถุ อดีตวัตถุ และสมโณธาน เมื่อเปรียบเทียบแล้วพบว่ามีเนื้อหาของนิทานชาดก 10 บารมีที่ตรงกันกับอรรถกถาชาดกในทั้ง 3 องค์ประกอบ

ในส่วนปัจจุบันวัตถุมีเนื้อหาเหมือนกับในอรรถกถาชาดกเป็นส่วนใหญ่ เพียงปรับการใช้ภาษาให้เข้าใจง่ายมากขึ้น รูปแบบการใช้ภาษาในส่วนปัจจุบันวัตถุคือการเปลี่ยนจากข้อความที่ปรากฏในอรรถกถาชาดกว่าพระพุทธรองค์ทรงปรารภเหตุอันใด เป็นการเล่าเหตุการณ์นั้นให้เข้าใจชัดเจน ตัวอย่างเช่น *เรื่องกัณหาที่ปายนดาบสผู้เปี่ยมด้วยเมตตา กัณหาที่ปายนชาดก* ซึ่งตรงกับอรรถกถามัณฑพิยชาดก ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบเนื้อหามัณฑพิยชาดก

กับเรื่องกัณหาที่ปายนดาบสผู้เปี่ยมด้วยเมตตา

อรรถกถามัณฑพิยชาดก (อรรถกถา มัณฑพิยชาดก, ม.ป.ป.)	เรื่องกัณหาที่ปายนดาบส ผู้เปี่ยมด้วยเมตตา (บารมีดีที่ต้น, 2562ก)
พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน ทรงปรารภภิกษุผู้กระสันรูป	ในสมัยพุทธกาลแห่งพระพุทธโคดม พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ วัดเชตวัน

<p>หนึ่ง จึงตรัสเรื่องนี้ มีคำเริ่มต้นว่า สดุดาหเมวาท่ ดังนี้ ส่วนเนื้อเรื่องจักมีแจ้งใน กุสราชชาดก พระศาสดาตรัสถามภิกษุ นั้นว่า คุณก่อนภิกษุ ได้ยินว่าเธอกระสันจริงหรือ? เมื่อภิกษุนั้นกราบทูลว่าจริงพระเจ้าข้า ดังนี้ จึงตรัสว่าคุณก่อนภิกษุ เมื่อครั้งพระพุทธเจ้ายังไม่เกิดขึ้น โบราณกบณกิตได้บวชในลัทธินอกพุทธศาสนา ไม่มีความยินดี ยังประพฤติพรหมจรรย์อยู่ได้กว่า 50 ปี ไม่แสดงความที่ตนกระสันให้ปรากฏแก่ใครๆ เพราะกลัวหิริโอตตปะจะทำลาย</p>	<p>เมืองสาวัตถี มีภิกษุรูปหนึ่งต้องการสึกจากเพศพรหมจรรย์ การสึกจากเพศพรหมจรรย์ก็เหมือนเป็นนักบวชแล้วก็มีความเบื่อหน่ายในเพศพรหมจรรย์ ที่นี้พอเกิดความเบื่อหน่ายก็อยากจะสึกออกมา พระพุทธเจ้าจึงได้ตรัสเล่าถึงเรื่องของพระองค์ในอดีตชาติว่า ครั้งหนึ่ง แม้พระองค์ จะทรงเบื่อหน่ายในเพศพรหมจรรย์ แต่ก็ทรงบวชต่อไปถึง 50 ปี เพราะว่ามีหิริโอตตปะ</p>
--	--

ในส่วนอดีตวัตถุ เนื้อหาหลักของนิทานชาดกในชุดนิทานชาดก 10 บารมีทั้ง 10 เรื่องตรงกับบรรณภาพชาดกเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะเนื้อเรื่องหลักอันได้แก่เหตุการณ์และการกระทำของตัวละครพระโพธิสัตว์รวมทั้งตัวละครสำคัญ ตัวอย่างเช่น *เรื่องพญากระบือผู้ถืออุเบกขา มหิสชาดก* มีเนื้อหาของเรื่องตรงกับบรรณภาพมหิสชาดกตั้งแต่ต้นจนจบเรื่อง กล่าวคือเล่าเหตุการณ์และรายละเอียดเหมือนกัน เพียงแต่เปลี่ยนลักษณะการใช้ภาษาเท่านั้น ดังจะเปรียบเทียบให้เห็นได้ในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบเนื้อหามหิษชาดกกับเรื่องพญากระบือผู้ถืออุเบกขา

<p>อรรถกถามหิษชาดก (อรรถกถา มหิษชาดก, ม.ป.ป.)</p>	<p>เรื่องพญากระบือผู้ถืออุเบกขา (บารมิตีที่ตน, 2562ง)</p>
<p>ในอดีตกาล เมื่อพระเจ้าพรหมทัตครองราชสมบัติในกรุงพาราณสี พระโพธิสัตว์บังเกิดในกำเนิดกระบืออยู่ในหิมวันตประเทศ พอเจริญวัยก็สมบูรณ์ด้วยกำลังแรง มีร่างกายใหญ่ ท่องเที่ยวไปตามเชิงเขา เจ้อมเขา ซอกเขาและป่าทึบเห็นโคนไม้อันผาสุกสำราญแห่งหนึ่งเที่ยวหากินอิมแล้ว ในตอนกลางวันได้มายืนพักอยู่ที่โคนไม้นั้น.</p>	<p>ในอดีตกาล ณ กรุงพาราณสี พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพญากระบือ ร่างกายใหญ่โต อาศัยอยู่ในป่าหิมพานต์ พญากระบือตัวนี้ เที่ยวหาอาหารไปตามเชิงเขา ซอกเขา และป่าทึบ เมื่อกินหญ้าจนอิมแล้ว ก็จะมายืนพักหลบแดดที่ใต้ต้นไม้ต้นใหญ่ต้นหนึ่ง ซึ่งมีร่มเงาน่าสบายอยู่เป็นประจำ</p>
<p>ครั้งนั้น มีลิงโลนตัวหนึ่งลงจากต้นไม้ แล้วขึ้นบนหลังของกระบือนั้น ถ่ายอุจจาระปัสสาวะรด จับเขาทั้งสองโหนจับหางแกว่งไปแกว่งมาเล่น. พระโพธิสัตว์มิได้ใส่ใจอนาจารนั้นของลิงโลนตัวนั้น เพราะประกอบด้วยขันติ เมตตาและความเอ็นดู ลิงกระทำอย่างนั้นนั่นแลบ่อยๆ.</p>	<p>บนต้นไม้ต้นนั้น จะมีลิงอยู่ตัวหนึ่งอาศัยอยู่ เมื่อพญาลิงเห็นกระบือตัวโตมาพักอยู่ที่โคนต้นไม้ ก็รีบปีนป่ายลงมา และก็แกลังถ่ายอุจจาระ และปัสสาวะใส่พญากระบือ และยังแกลังจับเขาทั้งสองข้างและหางของพญากระบือโยกเล่นไปมาอย่างสนุกสนาน แต่พญากระบือกลับนิ่งเฉย ไม่ได้ใส่ใจการกระทำของเจ้าลิง ยึดถืออุเบกขา มีความอดทน เมตตา และมีใจเอ็นดูต่อเจ้าลิง ทำให้เจ้าลิงมันยังได้ใจ มันคอยแกลังเช่นนี้อยู่เป็นประจำ</p>

<p>ครั้นวันหนึ่ง เทวดาผู้สิงอยู่ที่ต้นไม้ยืนยืน อยู่ที่ลำต้นของต้นไม้ นั่น กล่าวกะกระปือ โพธิสัตว์นั้นว่า คุณก่อนพระยากระปือ เพราะเหตุไร ท่านจึงอดกลั้นการดูหมิ่น ของลิงชั่วตัวนี้ ท่านจงเกลียดกันมันเสีย เมื่อจะประกาศเนื้อความนั้น จึงได้กล่าว 2 คาถาแรกว่า :- ท่านอาศัยเหตุอะไร จึงอดกลั้นทุกขนี้ต่อ ลิงผู้มีจิตกลับกลอก มักประทุษร้ายมิตร ประหนึ่งเจ้าของผู้ให้ความใคร่ทั้งปวง. ท่านจงขวิดมันด้วยเขา จงเหยียบเสียด้วย เท้า ถ้าไม่ห้ามปรามมันเสีย สัตว์ทั้งหลาย ที่โง่เขลา ก็จะเบียดเบียนรำไป.</p>	<p>รุกขเทวดาหรือเทวดาที่อาศัยอยู่ที่ต้นไม้ ต้นนั้นได้เห็นเหตุการณ์ทั้งหมด จึงถาม พญากระปือว่า ทำไมท่านจึงมีความ อดทนอดกลั้น วางเฉยกับการกระทำของ เจ้าลิงเกรตวันนี่ ถ้าท่านยังปล่อยไว้ ไม่ ขวิดและเหยียบให้ตาย สัตว์อื่นที่มาเห็น ท่านก็จะกระทำต่อท่านเหมือนกับเจ้าลิง ตัวนี้แหละ</p>
<p>พระโพธิสัตว์ได้ฟังดังนั้นจึงกล่าวว่า ท่าน รุกขเทวดา ถ้าเราเป็นผู้ยิ่งใหญ่กว่าลิงตัวนี้ โดยชาติ โคตร และวิสสาธุกาลเป็นต้น จักไม่อดกลั้นโทษของลิงตัวนี้ไซ้ มโนรถ ความปรารถนาของเราจักถึงความสำเร็จ ได้อย่างไร ก็ลิงตัวนี้เมื่อสำคัญแม้ผู้อื่นว่า เหมือนดังเรา จักกระทำอนาจารอย่างนี้ แต่นั้น มันจักกระทำอย่างนี้แก่กระปือดู ร้ายเหล่าใด กระปือดูร้ายเหล่านั้นแหละ จักฆ่ามันเสีย การที่กระปือตัวอื่นฆ่าลิงตัว</p>	<p>พญากระปือตอบรุกขเทวดาว่า ตัวเรานั้น เป็นผู้ใหญ่ เป็นสัตว์ใหญ่ หากเราไม่อดทน อดกลั้นและวางเฉยกับการกระทำของเจ้า ลิงซึ่งเป็นผู้น้อยกว่า ความตั้งใจที่จะ ทำงานสำคัญคือการรักษาศีลของเรา ก็ จะไม่สำเร็จ ถ้าหากวันใดที่เจ้าลิงตัวนี้ได้ ใจ ไปทำเช่นนี้กับกระปือตัวอื่นที่ดูร้าย เจ้าลิงก็อาจจะถูกกระปือตัวนั้นทำร้าย จนถึงแก่ความตายได้</p>

<p>นี่นั่น เราก็จ๊กพันจากทุกซ์และ ปาณาติบาต แล้วจึงกล่าวคาถาที่ 3 ว่า :- เมื่อถึงตัวนี้สำคัญกระปือตัวอื่นเป็นดจ ข้าพเจ้า จักกระทำอนาจารอย่างนี้แก่ กระปือตัวอื่น กระปือเหล่านั้นจักฆ่ามัน เสียในที่นั้น อันนั้นความหลุดพ้นจักมีแก่ ข้าพเจ้า.</p>	
<p>ก็ต่อเมื่อล่วงไป 2-3 วัน พระโพธิสัตว์ได้ ไปอยู่ในที่อื่น กระปือคู่ตัวหนึ่งได้มายืน อยู่ที่โคนไม้ต้นนั้น ถึงช่วงจึงขึ้นหลังกระปือ คู่ตัวนั้นด้วยสำคัญว่า กระปือตัวนี้ก็คือ กระปือตัวนั้นแหละ แล้วกระทำอนาจาร อย่างนั้นนั่นแหละ.</p>	<p>และหลังจากนั้นพญากระปือก็ออกไปหา กินที่อื่น ไม่ได้มาพักที่โคนต้นไม้เช่นเดิม อีกเลย และไม่มานเลย ก็มีกระปือที่ดูร้าย มายืนพักที่โคนต้นไม้ต้นนั้นจริง ๆ เจ้าลิง เกรคิดว่า เป็นพญากระปือตัวเดิม มันก็ เลยไปแก้ง่ายอุจจาระและปัสสาวะใส่ เหมือนเดิม และยังแก้งจับเขาทั้งสอง ข้างและหางของกระปือที่ดูร้าย โยกล่ ไปมาอย่างสนุกสนานเหมือนที่เคยทำ</p>
<p>ลำดับนั้น กระปือคู่ตัวนั้นสลัดลิ้นให้ตก ลงบนพื้นดิน เอาเขาชีวิตที่หัวใจ เอาเท้า ทั้ง 4 เหยียบให้ละเอียดเป็นจตุรณวิจตุรณ.</p>	<p>และทันใดนั้น กระปือที่ดูร้ายรู้สึกโกรธ เจ้าลิงเป็นอันมาก มันจึงสลัดเจ้าลิงเกร ตกลงมาที่พื้น เอาเขาชีวิตเข้าตรงที่หัวใจ และเอาเท้ากระที่บจนเจ้าลิงเกรถึงแก่ ความตาย</p>

ในส่วนสโมธาน ปรากฏว่านิทานชาดก 10 บารมี มีเนื้อหาตรงกับในอรรถกถาชาดกทั้งสิ้น คือสรุปว่าตัวละครใดกลับมาเกิดเป็นบุคคลใดในสมัยพุทธกาลอย่างตรงกับที่ปรากฏในอรรถกถาชาดก รวมทั้งเรียงลำดับการกล่าวถึงตัวละครต่าง ๆ ตรงกันตามรูปแบบในชาดก มีพระโพธิสัตว์เป็นตัวละครสุดท้ายที่พระพุทธเจ้าตรัสว่าคือพระองค์เอง ในขณะที่ตรัสเล่าเรื่อง

การคงเนื้อหาของนิทานชาดก 10 บารมีไว้เหมือนกับในอรรถกถาชาดกนี้ แสดงให้เห็นว่าคณะผู้จัดทำนิทานชาดกในโครงการบารมีดีที่ตนต้องการนำเสนอ นิทานชาดกที่คงเดิมอย่างเต็มที่โดยไม่ตัดแปลงให้สารสำคัญของเรื่องเปลี่ยนแปลงไปแต่อย่างใด

2.2 การเพิ่มเนื้อหา

นอกจากการคงเนื้อหาตามอรรถกถาชาดก พบว่าชุดนิทานโครงการบารมีดีที่ตนมีการเพิ่มเนื้อหาบางส่วนในบางเรื่อง ได้แก่ เนื้อหาในส่วนปัจจุบันัตถุของเรื่อง *ความตั้งมั่นและกล้าหาญของพญาสุนัข กุ๊กกูรชาดก* โดยเป็นการเพิ่มเนื้อหาในปัจจุบันัตถุจากอรรถกถาชาดกเรื่องนี้อ้างถึงในอรรถกถากุ๊กกูรชาดก

ในอรรถกถากุ๊กกูรชาดกมีเนื้อหาในส่วนปัจจุบันัตถุว่า พระพุทธองค์ทรงปรารภการประพฤติประโยชน์แก่พระญาติ และ “*การประพฤติประโยชน์แก่พระญาตินั้นจักมีแจ้งในภัททสาชชาดก ทวาทสนิบาต*” (อรรถกถา กุ๊กกูรชาดก, ม.ป.ป.) ในนิทานชาดกเรื่อง *ความตั้งมั่นและกล้าหาญของพญาสุนัข หรือกุ๊กกูรชาดก* จึงได้สรุปปัจจุบันัตถุจากอรรถกถาภัททสาชชาดกมาประกอบไว้ ทำให้เข้าใจเหตุการณ์ในขณะที่พระพุทธองค์ตรัสเล่าถึงชาดกเรื่องนี้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น โดยในภัททสาชชาดกมีเนื้อหาในปัจจุบันัตถุค่อนข้างยาว แต่มีเหตุการณ์สรุปที่แสดงให้เห็นการประพฤติประโยชน์ต่อพระญาติว่าพระพุทธองค์ทรงป้องกันไม่ให้พระเจ้าวิภูญะทำร้ายพระญาติได้ ตรงกับในเรื่อง *ความตั้งมั่นและกล้าหาญของพญาสุนัข กุ๊กกูรชาดก* ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบเนื้อหาภัททสาชชาดก
กับเรื่องความตั้งมั่นและกล้าหาญของพญาสุนัข

<p>อรรถกถาภัททสาชชาดก (อรรถกถา ภัททสาชชาดก, ม.ป.ป.)</p>	<p>เรื่องความตั้งมั่นและกล้าหาญ ของพญาสุนัข (บารมีดีที่ตน, 2562ง)</p>
<p>ฝ่ายเจ้าวิภูษณะได้ราชสมบัติ ระลึกถึง เวรนั้น ดำริว่า กูต้องฆ่าเจ้าศากยะให้ตาย ให้หมดเลย เสด็จออกด้วยแสนยานุภาพ อันใหญ่โต</p> <p>วันนั้น พระศาสดาทรงตรวจดูโลกใน เวลาใกล้รุ่ง ทอดพระเนตรเห็นความ พินาศของหมู่พระญาติ ทรงพระดำริว่า ควรจะกระทำการสงเคราะห์ญาติไว้ ทรง โปรดสัตว์ในตอนเช้า เสด็จกลับจาก บิณฑบาตแล้ว ทรงสำเร็จสัพพัญญุตญาณในพระ คันธกุฎี เวลาเย็นเสด็จไปทางอากาศ ประทับนั่ง ณ โคนไม้อันมีเงาห่างต้นไม้ ใกล้พระนครกบิลพัสดุ์</p> <p>ณ ที่ไม่ไกลจากตรงนั้น ในรัชสีมาแห่ง เจ้าวิภูษณะ มีต้นไทรใหญ่เงาร่มชิด เจ้า วิภูษณะเห็นพระศาสดา เข้าไปเฝ้าถวาย บังคม แล้วกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้ เจริญ ในเวลาร้อนเห็นปานนี้ เหตุไร พระองค์จึงทรงประทับนั่ง ณ โคนต้นไม้</p>	<p>ในสมัยพุทธกาลแห่งพระพุทธโคดม ครั้งนั้นเจ้าวิภูษณะทรงยกทัพไปตีกรุง กบิลพัสดุ์เพื่อแก้แค้นกษัตริย์วงศ์ศากยะที่ ทรงดูหมิ่นพระชาติของพระองค์ เมื่อ พระพุทธเจ้าทอดพระเนตรเห็นความ พินาศของหมู่พระญาติด้วยพระญาณ เย็นวันนั้นพระพุทธองค์ทรงเหาะไปใกล้ กรุงกบิลพัสดุ์แล้วลงประทับนั่งห่างจาก เงาต้นไม้ต้นหนึ่ง เมื่อเจ้าวิภูษณะยกทัพ มาถึงก็ทอดพระเนตรเห็นพระพุทธเจ้าจึง เข้าไปเฝ้าถวายบังคมแล้วทูลถามว่าเหตุ ใดพระพุทธองค์จึงไม่ประทับใต้ร่มไม้ทั้งที่ แดดร้อนเช่นนี้ พระพุทธเจ้าตรัสตอบไป ว่า ช่างเกิดมหาบพิตร ธรรมดรามเงาของ หมู่ญาติคือร่มไม้ที่เย็นสบาย เจ้าวิภูษณะ ได้ยินเช่นนั้น ก็ทรงรู้ว่าพระพุทธองค์คง เสด็จมาเพื่อปกป้องหมู่พระญาติไว้จึง ถวายบังคมลา แล้วยกทัพกลับเมื่อสวัตถิ พระพุทธเจ้าก็ทรงเหาะกลับวัดเชตวัน</p>

<p>อันมีเงาห่างต้นนี้ เขียวพระองค์ประทับนั่ง ณ โคนต้นไม้มีเงาร่มชิตต้นหนึ่งเกิด พระ เจ้าข้า</p> <p>ครั้นมี พระดำรัสว่า ช่างเกิด มหาบพิตร ธรรมด้าวร่มเงาของหมู่ญาติ เย็นสบาย ก็ดำริว่า พระศาสดาคงเสด็จ มาเพื่อป้องกันหมู่ญาติไว้ ถวายบังคมพระ ศาสดา เสด็จกลับคืนสู่พระนครสววัตถิ ทันที แม้พระศาสดาก็เสด็จหะไปสู่พระ วิหารเชตวันดุจกัน</p>	
--	--

2.3 การตัดเนื้อหา

นิทานในชุดนิทานชาดก 10 บารมีบางเรื่อง มีส่วนที่มีเนื้อหาน้อยกว่าในอรรถกถาชาดก ซึ่งอาจพิจารณาได้ว่าเป็นการตัดเนื้อหาที่ปรากฏในชาดกออกเนื่องจากไม่มีส่วนสำคัญต่อการดำเนินเนื้อเรื่องและการนำเสนอแนวคิดหลักคือการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ และเมื่อตัดเนื้อหาออกในการเล่านิทานนั้นยังทำให้เข้าใจเนื้อเรื่องได้ง่ายขึ้น

เรื่องที่ปรากฏว่ามีการตัดเนื้อหาอย่างชัดเจน ได้แก่ เรื่อง *พญาช้างผู้รักษาศีลด้วยชีวิตฉัททันตชาดก* เมื่อเปรียบเทียบกับอรรถกถาฉัททันตชาดกแล้วพบว่าเนื้อหาในอรรถกถาที่ไม่ปรากฏในนิทานหลายส่วน โดยเฉพาะการพรรณนารายละเอียดของฉากและตัวละครที่เมื่อตัดออกแล้วไม่ได้ส่งผลให้เนื้อเรื่องเปลี่ยนแปลงไป ตัวอย่างเช่นการพรรณนาลักษณะของพญาช้างฉัททันตตั้งตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5 เปรียบเทียบเนื้อหาฉันทชาดกกับเรื่องพญาช้างผู้รักษาศีลด้วยชีวิต

<p>อรรถกถาฉันทชาดก (อรรถกถา ฉันทชาดก, ม.ป.ป.)</p>	<p>เรื่องพญาช้างผู้รักษาศีลด้วยชีวิต (บารมิตีที่ตน, 2562ค)</p>
<p>ในอดีตกาล มีช้างประมาณ 8,000 เชือก มีฤทธิ์เหาะไปในอากาศได้ อาศัย สรรค์พันต้อยู่ในป่าหิมพานต์ ครั้งนั้น พระโพธิสัตว์บังเกิดเป็นลูกของช้างจำ โขลง มีสีกายเผือกม่อง ปากแลเท้าสีแดง ต่อมาเมื่อเจริญวัยขึ้น สูงได้ 88 ศอก ยาว 120 ศอก ประกอบด้วยวงคล้ายกับพวง เงินยาวได้ 58 ศอก ส่วนงาทั้งสองวัด โดยรอบได้ 15 ศอก ส่วนยาว 30 ศอก ประกอบด้วยรัศมี 6 ประการ พระโพธิสัตว์นั้นเป็นหัวหน้าช้างแห่งช้าง 8,000 เชือก บูชาพระปัจเจกพุทธเจ้า 500 องค์ อัครมเหสีของพระโพธิสัตว์นั้นมี สอง ชื่อจุลลสุภัททา 1 มหาสุภัททา 1</p>	<p>กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว มีช้าง ประมาณ 8,000 เชือก แต่ละเชือกมีฤทธิ์ เหาะเหินเดินอากาศได้ อาศัยอยู่รวมกัน ที่สรรค์พันต ในป่าหิมพานต์อันงดงาม ในกาลนั้น พระโพธิสัตว์เกิดเป็นลูกช้าง หัวหน้าโขลง ผิวกายมีสีเผือกม่อง ปาก และเท้าสีแดง เมื่อเติบโตขึ้นก็มีร่างกาย ใหญ่โตกว่าช้างอื่น ingham แสงรัศมี 6 ประการเปล่งประกาย ครั้นเมื่อช้างบิดา เสียชีวิตลงจึงได้รับตำแหน่งเป็นหัวหน้า โขลงแทน มีชื่อว่าพญาช้างฉันทันต์ มีช้าง มเหสีสองเชือก คือ นางช้างมหาสุภัททา และนางช้างจุลลสุภัททา</p>

ในนิทานชาดกเรื่องพญาช้างผู้รักษาศีลด้วยชีวิต ฉันทันตชาดก ไม่ได้พรรณนารายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะของพญาช้างฉันทันต้อย่างละเอียดเช่นในอรรถกถา แต่ยังคงปรากฏการบรรยายลักษณะเด่นนั่นคือผิวกายสีเผือกม่อง ปากและเท้าสีแดง และมีรัศมี 6 ประการที่งา เพื่อแสดงให้เห็นลักษณะพิเศษของตัวละครพระโพธิสัตว์ที่แปลกไปจากสัตว์ธรรมดา ซึ่งเป็นลักษณะที่มีผลต่อเนื่องต่อไปด้วย นั่นคือการที่พญาช้างฉันทันต์มีรัศมี

ที่ง่า 6 ประการ เป็นลักษณะเด่นที่ระบุตัวตนทำให้นายพรานยิงพญาช้างได้ในตอนท้ายเรื่อง อีกทั้งจะเห็นได้ว่าการบรรยายลักษณะที่ไม่ปรากฏในนิทานเรื่องพญาช้างผู้รักษาศีลด้วยชีวิต ฉันทันตชาตค นั้นเป็นการระบุความใหญ่โตของพญาช้าง ซึ่งอาจพิจารณาได้ว่าได้กล่าวถึงในภาพรวมแล้วในข้อความว่า “มีร่างกายใหญ่โตกว่าช้างอื่น” นั่นเอง

นอกจากนี้ยังมีการพรรณนาสระฉันทันต์ที่ไม่ปรากฏในนิทานชาตคเรื่องพญาช้างผู้รักษาศีลด้วยชีวิต ฉันทันตชาตค ด้วย โดยในนิทานปรากฏความเพียงว่า “สระฉันทันต์ ในป่าหิมพานต์อันงดงาม” แต่ในอรรถกถาชาตคปรากฏการพรรณนารายละเอียดอย่างเต็มที่ ความว่า

อนึ่ง สระฉันทันต์นั้น ทั้งส่วนยาวส่วนกว้างประมาณ 52 โยชน์ ตรงกลางลึกประมาณ 12 โยชน์ ไม่มีสาหร่าย จอกแหวนหรือเปลือกตมเลย. เฉพาะน้ำขังอยู่ มีสีใสเหมือนก้อนแก้วมณี. ถัดจากนั้น มีกองจกกลนิแผ่ล้อมรอบ กว้างได้หนึ่งโยชน์ ต่อจากกองจกกลนินั้น มีกออุบลเขียว ตั้งล้อมรอบกว้างได้หนึ่งโยชน์ ต่อจากนั้น ที่กว้างแห่งละหนึ่งโยชน์ มีกออุบลแดง อุบลขาว ปทุมแดง ปทุมขาว และโกมุท ขึ้นล้อมอยู่โดยรอบ.

อนึ่ง ระหว่างกอบัว 7 แห่งนี้ มีกอบัวทุกชนิด เป็นต้นว่าจกกลนิสลักกันขึ้นล้อมรอบ มีปริมณฑลกว้างได้หนึ่งโยชน์เหมือนกัน. ถัดออกมาถึงน้ำลึกแค่สะเอวช้าง มีป่าข้าวสาติแดงขึ้นแผ่ไปได้โยชน์หนึ่ง [...] นี้เป็นความสมบูรณ์แห่งสระฉันทันต์ ในสมัยนั้น.

(บารมีดีที่ตน, 2562ค)

นอกจากการพรรณนาฉากแล้ว ยังปรากฏว่ามีรายละเอียดของเนื้อหาในอรรถกถาชาดกที่ไม่ปรากฏในนิทานชาดก 10 บารมีด้วย ในเหตุการณ์ที่พระนางสุภัททาเทวี ซึ่งเป็นนางช่างจูลลสุภัททา กลับชาติมาเกิด ได้ระลึกชาติและต้องการฆ่าพญาช่างฉันทันต์ จึงขอให้พระเจ้ากรุงพาราณสีเรียกพราหมณ์ 60,000 คนมาประชุม และสั่งให้ไปตามหาช่างที่มีรัศมี 6 ประการที่ง่าแล้วนำมาถวายให้ได้ เนื้อความที่แตกต่างกันของทั้ง 2 เรื่อง ยกตัวอย่างได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 6 เปรียบเทียบเนื้อหาฉันทันตชาดกกับเรื่องพญาช่างผู้รักษาศีลด้วยชีวิต

<p>อรรถกถาฉันทันตชาดก (อรรถกถา ฉันทันตชาดก, ม.ป.ป.)</p>	<p>เรื่องพญาช่างผู้รักษาศีลด้วยชีวิต (บารมีดีที่ตน, 2562ค)</p>
<p>พระนางเจ้าสุภัททาธาธาเทวีจึงทรง พินิจดูพรานป่าทั้งหมดในจำนวนนั้น ทรง เห็นพรานป่าคนหนึ่ง ชื่อโสณฺดร เคยเป็น คูเวรของพระมหาสัตว์ ปรากฏเป็นเยี่ยม กว่าพรานทุกคน รูปทรงสัณฐานชั่วเห็น แจ่มชัด เช่น มีเท้าใหญ่ แข้งเป็นปมเช่น ก้อนภตต์ เข้าโต สีข้างใหญ่ หนวดคก เคราแดง ตาเหลือง. จึงทรงดำริว่า <u>ผู้นี้จัก</u> <u>สามารถทำตามคำของเราได้. แล้วกราบ</u> <u>ทูลขอพระบรมราชานุญาต ทรงพาพราน</u> <u>โสณฺดรขึ้นไปยังพื้นปราสาทชั้นที่เจ็ด ทรง</u> <u>เปิดสี่หบัญชรด้านทิศอุดร แล้วเหยียด</u></p>	<p>ขณะนั้นเอง พระนางสุภัททาเทวี ได้ ทอดพระเนตรเห็นพรานโสณฺดร ผู้มีเท้า ใหญ่ เข้าโต หนวดคก เคราแดง ตาเหลือง อันเป็นลักษณะของพรานผู้โหดร้าย จึง ตรัสบอกพรานโสณฺดร ให้เดินทางไปทาง ทิศเหนือ เมื่อข้ามภูเขาครบ 7 ลูก ก็จะ พบเขาลูกที่สูงที่สุดชื่อว่า สุวรรณปัสสคีรี จงขึ้นไปบนภูเขาลูกนั้น มองดูตามเชิงเขา จะเห็นต้นไทรใหญ่ต้นหนึ่ง มีกิ่งก้านและ มีใบหนาทึบ ที่นั่น คือที่อาศัยของ พญาช่างเผือกที่มีางดงาม แต่ต้องระวัง ตัวให้ดี เพราะพญาช่างมีบริวารคอยเฝ้า รักษาความปลอดภัยอยู่เป็นจำนวนมาก</p>

<p><u>พระหัตถ์</u> <u>ชี้ตรงไปยังป่าหิมพานต์ด้านทิศ</u> <u>อุดร. ได้ตรัสคาถา 4 คาถาความว่า</u></p> <p>จากที่นี้ตรงไปทิศอุดร <u>ข้ามภูเขาสูง</u> <u>ใหญ่ 7 ลูก เขาสูงที่สุดชื่อ สุวรรณปีส</u> <u>คีรี มีพรรณไม้ผลิดอกออกบานสะพรั่ง มี</u> <u>ฝูงกินนรเที่ยวสัญจรไปมาไม่ขาด.</u></p> <p>ท่านจงขึ้นไปบนภูเขา <u>อันเป็นที่อยู่</u> <u>แห่งหมู่กินนร แล้วมองลงมาตามเชิงเขา.</u> ทันใดนั้น จะได้เห็นต้นไทรใหญ่ สีเสมอ เหมือนสีเมฆ <u>มีย่านไทร 8.000 ห้อยย้อย.</u> ใต้ต้นไทรนั้น <u>พญาเศวตกฤษณขรตัวมิ่งมี</u> <u>รัศมี 6 ประการอยู่อาศัย</u> <u>ยากที่ใครอื่นจะ</u> <u>ชมซึ่งจับได้.</u></p> <p>ข้างประมาณ 8,000 <u>มีงาแทงอนไถ</u> <u>วิ่งไล่เร็วปานลมพัด</u> <u>พากันแวดล้อมรักษา</u> <u>พญาเศวตกฤษณขรนั้นอยู่</u> <u>ข้างเหล่านั้นยอม</u> <u>บันลือเสียงนำหวาดกลัว.</u> <u>โกรธแม้แต่ลมที่</u> <u>พัดถูกตัว</u> <u>ถ้าเห็นมนุษย์ ณ ที่นั้นเป็นต้อง</u> <u>ขยี้เสียให้เป็นภัสสมุสลิ</u> <u>แม้แต่ละอองก็ไม่ให้</u> <u>ถูกต้องพญาข้างได้เลย.</u></p>	
<p>นายพรานโสณุดรฟังพระเสาวนีย์แล้ว หวาดกลัวต่อมรณภัย กราบทูลเป็นคาถา ความว่า [...]</p>	<p>-</p>

<p>ก็แล ครั้นพระนางเทวีตรัสอย่างนี้แล้ว ตรัสพลบโยนว่า สหายพรานเอ๋ย ในชาติ ก่อน เราได้ถวายทานแก่พระปัจเจกพุทธ เจ้า แล้วตั้งความปรารถนาไว้ว่า ขอให้เรา เป็นคนสามารถ ที่จะให้ฆ่าพญาช้าง ฉัททันต์เชือกนี้ เองาทังค์มาให้ได้. ไซ้ว่า ฉันจะฝันเห็นก็หามิได้. <u>อนึ่ง ความ ปรารถนาที่ฉันตั้งไว้ต้องสำเร็จ เจ้าไปเกิด อย่างกลั้วเลย.</u></p>	<p>จากนั้น พระนางสุภัททาเทวี ได้เฉลย ความในใจเรื่องในอดีตชาติของพระนาง ให้พรานโสณุดรฟัง</p>
<p>นายพรานโสณุดรรับปฏิบัติ ตามพระ เสาวนีย์ของพระนางเทวีว่า [...]</p>	<p>-</p>
<p>เมื่อพระนางเทวีจะตรัสบอกสถานที่ อันเล็งเห็นโดยประจักษ์ ด้วยญาณเครื่อง ระลึกชาติได้ แก่นายพรานโสณุดร. ได้ ตรัสคาถา 2 คาถา ความว่า ในที่ ๆ พญาช้างอยู่นั้น มีสระอยู่ ใกล้ ๆ นารีรัมย์ มีท่าราบเรียบ ทั้งน้ำก็ มาก สะพรั่งไปด้วยพรรณไม้ดอก มีหมู่ ภมรมาคลึงเคล้า พญาช้างลงอาบน้ำใน สระนี้แหละ. [...]</p>	<p>-</p>
<p>นายพรานโสณุดรฟังพระเสาวนีย์แล้ว ทูลรับสนองว่า ดีละ พระแม่เจ้า ข้าพระพุทธเจ้าจักฆ่าช้างนั้นนำเอางามา</p>	<p>และทรงเสนอรางวัลให้แก่พรานโสณุดร ก่อนจะมอบทรัพย์ 1,000 กหาปณะ ให้ แล้วนัดให้กลับมาพบกันในอีก 7 วัน</p>

<p>ถวาย. ครั้งนั้น พระเทวีทรงชื่นชมยินดี ประทานทรัพย์แก่เขาพันหนึ่ง รับสั่งว่า เจ้ากลับไปเรือนก่อนเถิด อีกเจ็ดวันจึง ค่อยไปที่นี่.</p>	<p>ข้างหน้าเพื่อมารับอาวุธและกระสอบ หนึ่งใส่สัมภาระที่ทำขึ้นเป็นพิเศษ จากนั้น พราหมณ์โสณบุตรก็กราบพูลลา เข้าป่าไป</p>
---	--

ความในอรรถกถาชาดกที่ไม่ปรากฏในการเล่านิทานชาดกเรื่องนี้ ทำให้การเล่า
 นิทานชาดกมีเนื้อหาซับซ้อนน้อยลง เช่นความตอนที่นายพราหมณ์โสณบุตรแสดงความกลัว
 มรณภัยจนพระนางสุภัททาเทวีตรัสเล่าถึงเรื่องอดีต ก็ได้สรุปให้เข้าใจสั้น ๆ ว่าพระนาง
 เปิดเผยเรื่องอดีตชาติให้นายพราหมณ์ฟัง เพราะเรื่องในอดีตชาตินั้นก็เป็นเรื่องที่เล่ามาก่อน
 แล้วในนิทานเรื่องนี้ ในแง่หนึ่งอาจมองได้ว่าเป็นการตัดความที่ซ้ำเดิมออกเพราะไม่จำเป็น
 สำหรับเนื้อเรื่อง และในอีกแง่หนึ่ง การที่ไม่ปรากฏเนื้อหาว่านายพราหมณ์หวาดกลัวมรณภัย
 ก็อาจเป็นการทำให้ดำเนินเรื่องได้เร็วขึ้นอย่างสมเหตุสมผลด้วยบุคลิกของนายพราหมณ์ที่
 กล้าหาญและน่าจะเป็นผู้ที่สามารถฆ่าพญาช้างฉัททันต์ได้

ตามตารางข้างต้นยังมีเนื้อหาส่วนที่อธิบายที่อยู่และลักษณะของพญาช้าง
 ฉัททันต์ที่ไม่ปรากฏในการเล่านิทานชาดกเรื่องนี้ ทั้งนี้พบว่าเป็นเนื้อหาที่จะเล่าใน
 ภายหลังเมื่อนายพราหมณ์เดินทางไปถึงที่อยู่ของพญาช้างฉัททันต์แล้ว คือมีการบรรยายว่า
 นายพราหมณ์ได้ “พบกับพญาช้างเผือกที่งามมีรัศมี 6 ประการกำลังอาบน้ำอยู่ในสระ” การตัด
 เนื้อหาดังกล่าวในตอนต้นจึงอาจมองได้ว่าเป็นการตัดเนื้อหาที่ไม่ส่งผลต่อการดำเนินเรื่อง
 เช่นกัน นอกจากนี้ยังพบว่ามีเนื้อหาที่ปรากฏในอรรถกถาแต่ไม่ปรากฏในนิทานชาดกนี้อีก
 ส่วนหนึ่ง นั่นคือ การกล่าวถึงการเตรียมอุปกรณ์สำหรับนายพราหมณ์ก่อนการเดินทางและ
 รายละเอียดเกี่ยวกับการเดินทางของนายพราหมณ์

การตัดเนื้อหาจำนวนมากในเรื่องพญาช้างผู้รักษาชีวิตฉัททันต์ชาดก ไม่
 เพียงแต่ทำให้เข้าใจเนื้อหาของเรื่องได้ง่ายขึ้น แต่ยังทำให้เรื่องนี้มีความยาวใกล้เคียงกับ

นิทานเรื่องอื่น ๆ ในชุดนิทานชาดกนี้ด้วย เพราะฉันทันตชาดกในอรรถกถานั้นจัดอยู่ใน
ตึงสตินิบาต คือมีจำนวนคาถาประมาณ 30 คาถา ในขณะที่เรื่องอื่น ๆ นั้นอยู่ในเอกนิบาต
จนถึงวิสตินิบาต คือมีจำนวนคาถาไม่เกิน 20 คาถา การเรียบเรียงเรื่องให้มีความยาวที่
เหมาะสมและมีเนื้อหาไม่ซ้ำซ้อนดังนี้ ทำให้เรื่องฉันทันตชาดกในอรรถกถาชาดกเหมาะ
สำหรับกลุ่มผู้ฟังที่เป็นเด็ก เพราะทำให้ติดตามเนื้อหาได้ไม่ยาก และสามารถจดจ่อกับการ
เล่านิทานได้จนจบเรื่อง

2.4 การขยายความ

ในการเล่านิทานชาดกในชุดนิทานชาดก 10 บารมี ปรากฏว่ามี การขยายความ
เนื้อหาในทุกเรื่อง ส่วนมากเป็นการอธิบายคำศัพท์ซึ่งเข้าใจยาก มักเป็นคำศัพท์ภาษาบาลี
คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนา หรือชื่อเฉพาะที่กลุ่มผู้ฟังซึ่งเป็นเด็กอาจไม่เข้าใจ ทั้งนี้แม้
ลักษณะการขยายความคำศัพท์จะคล้ายคลึงหรืออาจเป็นแนวคิดเดียวกับองค์ประกอบ
ส่วน “ไวยากรณ์” ของอรรถกถาชาดก แต่ในชุดนิทานชาดก 10 บารมี ไม่ได้มุ่งขยาย
ความ “คาถา” เพียงอย่างเดียวเช่นในไวยากรณ์ กล่าวคือเป็นการอธิบายศัพท์ที่ปรากฏใน
ส่วนใดก็ได้ของเรื่อง ตัวอย่างเช่น ในเรื่อง *กัณห์ที่ปายนดาบส ดาบสผู้เปี่ยมด้วยเมตตา*
กัณห์ที่ปายนชาดก ผู้เล่านิทานขยายความ “การสีกจากเพศพรหมจรรย์” และคำว่า
“คฤหัสถ์” ซึ่งปรากฏในช่วงปัจจุบันวัตถุตอนต้นของเรื่อง เมื่อพระพุทธเจ้าปรารภ
พระภิกษุรูปหนึ่งว่า

มีภิกษุรูปหนึ่งต้องการสีกจากเพศพรหมจรรย์ การสีก
จากเพศพรหมจรรย์ก็คือเหมือนเป็นนักบวชแล้วก็มีความเปื้อน
หน่ายในเพศพรหมจรรย์ ทีนี้พอเกิดความเปื้อนหน่ายก็อยากจะสีก
ออกมา

ดาบสเดินทางไปที่แคว้นกาสิ เป็นที่ที่มีเพื่อนดาบส ซึ่ง
เขาเรียกว่าเพื่อนคฤหัสถ์ อยู่หนึ่งคน คำว่าเพื่อนคฤหัสถ์คืออะไร
คฤหัสถ์ก็คือผู้ครองเรือน เหมือนเรา ๆ ท่าน ๆ ที่ยังอยู่ในบ้าน ยัง
ครองเรือน

(บารมีดีที่ตน, 2562ก)

ในเรื่องพลังแห่งสัจจะของนกคุ้มน้อย วัฏฏกชาตก ได้ขยายความคำว่า “กัป”
ซึ่งปรากฏในเนื้อเรื่อง ดังปรากฏแทรกในการเล่าเรื่องว่า “ด้วยอำนาจแห่งการตั้งมั่นใน
สัจจะของเรา ได้ส่งผลให้ไฟดับสิ้นเชื้อไป ไม่ลุกโพล่งขึ้นอีกในตำบลนี้ นานจนกว่าจะสิ้น
กัป กัป ก็คือ สิ้นปล้นกว่าปีนั่นเอง” (บารมีดีที่ตน, 2562อจ)

นอกจากการขยายความคำศัพท์แล้ว ยังมีการขยายความบทสนทนาของตัวละครจำนวนมากในเรื่อง *เจ้าชายผู้ไม่กลัวมัจจุราช โยชรสชาตก* เนื้อหาของเรื่องนี้ตรงกับ
อรรถกถาโยชรสชาตก แต่ลักษณะเด่นของอรรถกถาชาตกเรื่องนี้คือ มีคาถาปรากฏอยู่
ติดกันถึง 24 คาถา เป็นคำกล่าวของตัวละครพระโพธิสัตว์เมื่อตรัสให้เหตุผลกับพระบิดา
ในการที่ขอไม่รับราชสมบัติแต่ขอออกบวช

นิทานเรื่อง *เจ้าชายผู้ไม่กลัวมัจจุราช โยชรสชาตก* ได้ยกข้อความซึ่งเป็นคาถา
ในอรรถกถาชาตกมาไว้ในเรื่องโดยปรับเปลี่ยนการใช้ภาษาเพียงเล็กน้อย แสดงให้เห็นว่า
ผู้เรียบเรียงเนื้อหาต้องการใช้ภาษาที่คงลักษณะคำกล่าวของพระโพธิสัตว์เอาไว้ แต่ในการ
เล่านิทานประกอบแอนิเมชันนั้นผู้เล่านิทานได้อธิบายความหมายของคาถาทุกคาถา โดย
ใช้น้ำเสียงเป็นการอธิบายเพิ่มเติมของผู้เล่าเอง และขยายความโดยแปลความหมายของ
คำศัพท์ที่เข้าใจยาก รวมทั้งอธิบายข้อความให้เป็นภาษาพูดหรือภาษาที่เข้าใจง่ายยิ่งขึ้น
ดังจะยกตัวอย่างเนื้อหาในการเล่านิทานชาตกเปรียบเทียบกับอรรถกถาโยชรสชาตก
บางส่วน ตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 7 เปรียบเทียบเนื้อหาอรรถกถาอโยชราชากับเรื่องเจ้าชายผู้ไม่กลัวมัจจุราช

<p>อรรถกถาอโยชราชก (อรรถกถา อโยชราชก, ม.ป.ป.)</p>	<p>เรื่องเจ้าชายผู้ไม่กลัวมัจจุราช (บารมีตีที่ต้น, 2562ช)</p>
<p>คชสารทั้งหลายที่ตกมัน มีมันเหลวแตกออกจากกระพอง ย่อมย่ำยืนครทั้งหลาย และเข่นฆ่าประชาชนได้ แต่ไม่สามารถจะย่ำยีเสนาแห่งมัจจุราชได้ เพราะเหตุนั้น ข้าพระพุทธเจ้าจึงคิดว่า จะบวชประพตฺธิธรรม.</p>	<p>คชสารที่ตกมัน ย่อมเหยียบย่ำนครทั้งหลาย และเข่นฆ่าผู้คนได้ แต่ไม่สามารถเหยียบย่ำเสนาแห่งมัจจุราชได้ เพราะเหตุนั้น ข้าพระพุทธเจ้าจึงคิดว่า จะบวชประพตฺธิธรรม</p> <p>คชสารคือช้าง แล้วตกมันด้วย ช้างตกมันจะเหยียบย่ำใครให้ตายคาเท้าก็ได้ แต่ที่สำคัญ ต่อให้เป็นช้างตกมัน ก็ไม่สามารถหนีความตายได้เช่นกัน อันนี้แหละ ที่ทำให้อโยชรกุมาร เอามาเป็นข้ออ้างอีกแล้ว ในการอยากจะขอเสด็จพ่อในการบวช</p>
<p>พระจันทร์ อันเป็นราชาแห่งดวงดาวเป็นฉันทไต วิทย์หาเป็นฉันทันนั้นไม่ เพราะส่วนใดล่วงไปแล้ว ส่วนนั้นเป็นอันล่วงไปแล้วในบัดนี้ อนึ่ง ความยินดีในกามคุณของคนแก่ชราแล้วย่อมไม่มี ความสุขจะมีมาแต่ไหน เพราะเหตุนั้น ข้าพระพุทธเจ้าจึงคิดว่า จะบวชประพตฺธิธรรม.</p>	<p>พระจันทร์ราชาแห่งดวงดาว แม้มีดลงไปโนข้างแรม กลับสว่างสดใสเต็มดวงในข้างขึ้น แต่วิทย์ของคนไม่ได้เป็นเช่นนั้น เมื่อวัยล่วงไปแล้ว ไม่มีทางกลับคืนไปสู่วัยนั้นได้อีก ความยินดีในกามคุณของคนชราแล้วย่อมไม่มี เพราะเหตุนั้น ข้าพระพุทธเจ้าจึงคิดว่า จะบวชประพตฺธิธรรม</p>

	<p>อโยธยภุมมารยกตัวอย่างพระจันทร์ น้อง ๆ เคยเงยหน้ามองพระจันทร์ไหม วันที่เราเห็นพระจันทร์เต็มดวง สว่าง สดใส และพอนาน ๆ ไปก็จะเริ่มมืดไป ๆ ในข้างแรม วยของคนไม่ได้เหมือน พระจันทร์ เมื่อไรก็ตามมาถึงวัยหนึ่งแล้ว นี่มันย้อนกลับไม่ได้ พี่อ้อยเองจะ ย้อนกลับไปสู่วัยเด็กเหมือนหนู ๆ ก็ทำ ไม่ได้ เพราะฉะนั้นใครก็ตามที่เข้ามาถึงวัย หนึ่ง ก็ต้องร่วงโรยไป และต้องยอมรับใน จุดนั้นด้วยว่าไม่มีวัยไหนอยู่กับเราอย่าง ยั่งยืน</p>
--	---

การขยายความคำกล่าวของตัวละครพระโพิสสัตว์ที่ปรากฏนี้ทำให้ผู้ฟังนิทานซึ่งเป็นเด็กเข้าใจความหมายของข้อความซึ่งอาจเข้าใจยาก และเข้าใจเหตุผลของตัวละครอโยธยภุมมารที่ต้องการออกบวชได้ง่ายขึ้น

3. การใช้ภาษา

การใช้ภาษาเป็นกลวิธีสำคัญอีกประการหนึ่งที่ผู้จัดทำนิทานชาดกในโครงการบารมีดีที่ตนใช้เรียบเรียงนิทานชาดกชุดนี้ให้เหมาะสมต่อการเล่านิทานสำหรับเด็ก โดยในการเล่านิทานชุดนิทานชาดก 10 บารมี ได้ใช้ภาษาในการเล่าเรื่องอย่างเข้าใจง่าย ต่างจากในอรรถกถาชาดกที่อาจใช้คำภาษาบาลีปนอยู่มากแม้จะมีคำในภาษาไทยใช้ตัวอย่างเช่น ในอรรถกถาหมากปชาดก ซึ่งพระโพิสสัตว์สวยพระชาติเป็นพญาวานรและ

มีบริวารเป็นฝูงลิง 8,000 ตัว พบว่าใช้คำว่ากระบี่ ลิง และวานร ปะปนกันไป เช่น “ฝ่ายพระเทวทัตครั้งนั้นเป็นลิงอยู่ในจำนวนลิงเหล่านั้น” “ดูก่อนขุนกระบี่ ท่านได้ทอดตัวเป็นสะพานให้เหล่าวานรข้ามไปโดยสวัสดิ์ ท่านเป็นอะไรกับวานรเหล่านั้น และวานรเหล่านั้นเป็นอะไรกับท่าน” (อรรถกถา มหากปิชาดก, ม.ป.ป.) แต่ในเรื่อง*ความพากเพียรของพญาวานร มหากปิชาดก* จะใช้คำเรียกพระโพธิสัตว์ว่า “พญาวานร” เสมอ และเรียกลิงบริวารว่า “ฝูงลิง” เสมอ

การเลือกใช้คำว่า “พญาวานร” และไม่ใช่คำว่า “กระบี่” อาจเป็นเพราะคำว่า วานรเป็นคำที่ใช้ในภาษาไทยบ่อยกว่าคำว่า “กระบี่” ในความหมายว่าลิง และการใช้เรียกตัวละครพระโพธิสัตว์ท่านนั้น แสดงให้เห็นความแตกต่างว่าทรงเป็นผู้นำของลิงทั้งหลาย และในการเรียกฝูงลิงบริวารที่ไม่จำเป็นต้องขยายความเป็นพิเศษว่า “ฝูงลิง” ก็เป็นการเลือกคำที่คุ้นเคยและเข้าใจง่ายสำหรับเด็กได้เป็นอย่างดี

ลักษณะการใช้คำที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ปรากฏ คือการใช้คำเรียกตัวละครพระโพธิสัตว์ ซึ่งในอรรถกถาชาดกมักปรากฏอย่างหลากหลาย เช่น พระโพธิสัตว์ พระมหาสัตว์ พระมหาสัตว์เจ้า และเรียกตามตัวละครพระโพธิสัตว์ในพระชาตินั้น ๆ แต่ในชุดนิทานชาดก 10 บารมี จะใช้คำเรียกตัวละครพระโพธิสัตว์โดยเรียกเป็นตัวละครในเรื่องนั้น ๆ กล่าวคือไม่ปรากฏคำเรียกว่าพระโพธิสัตว์ ยกเว้นในช่วงเริ่มต้นบางเรื่องทีกล่าวว่าพระโพธิสัตว์เสวยชาติเป็นใครเท่านั้น และไม่ปรากฏคำเรียกว่าพระมหาสัตว์เลย ตัวอย่างเช่นในเรื่อง *กระต่ายบัณฑิตผู้สละทานอันยิ่งใหญ่ สสบัณฑิตชาดก* พระโพธิสัตว์เสวยชาติเป็นกระต่าย ในช่วงอดีตชาติที่เล่าในนิทานเรื่องสสบัณฑิต จะเรียกตัวละครพระโพธิสัตว์ว่า “กระต่าย” หรือ “เจ้ากระต่าย” ทุกครั้ง ต่างจากในอรรถกถาที่ปรากฏการเรียกหลายคำ อาจเปรียบเทียบความที่ตรงกันให้เห็นเป็นตัวอย่างได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 8 เปรียบเทียบการใช้ภาษาในสสปีณชิตชาดก
กับเรื่องกระท่ายบัณชิตผู้สละทานอันยิ่งใหญ่

อรรถกถาสสปีณชิตชาดก (อรรถกถา สสปีณชิตชาดก, ม.ป.ป.)	เรื่องกระท่ายบัณชิตผู้สละทาน อันยิ่งใหญ่ (บารมีดีที่ตน, 2562ฉ)
สสปีณชิตแสดงธรรมโดยการโอวาทแก่สัตว์ทั้ง 3 ว่า พึงให้ทาน พึงรักษาศีล พึงกระทำอุโบสถกรรม.	เจ้ากระท่ายผู้มีสติปัญญาหลักแหลมกว่าสัตว์อื่น มักจะสอนเพื่อน ๆ ทั้ง 3 ตัวว่า ให้พึงบริจาคทาน รักษาศีล และรักษาศีลอุโบสถ นั่นก็คือศีล 8 ในวันพระอยู่เสมอ
วันหนึ่ง พระโพธิสัตว์มองดูอากาศเห็นดวงจันทร์ รู้ว่าพรุ่งนี้เป็นวันอุโบสถ	ค่าวันหนึ่ง ขณะที่กระท่ายนั้นมองพระจันทร์ ก็นึกขึ้นได้ว่าพรุ่งนี้จะวันพระ
ด้วยเดชแห่งศีลของพระโพธิสัตว์นั้น ภพของท้าวสักกะได้แสดงอาการเร่าร้อน.	ด้วยเดชแห่งศีลที่กระท่ายรักษา ทำให้ที่นั่งของพระอินทร์ร้อนขึ้นมาทันใด

เรื่องกมลดาบสผู้ยึดมั่นในขันติ ขันติวาทีชาดก พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นดาบส ชื่อกมลดาบส ในอรรถกถาขันติวาทีชาดกพบว่าใช้คำเรียกพระโพธิสัตว์ว่า พระโพธิสัตว์ เป็นส่วนใหญ่เกือบตลอดเรื่อง อย่างไรก็ตามยังพบว่ามีการใช้คำเรียกพระโพธิสัตว์คำอื่น ๆ แทรกอยู่ด้วยเช่นกัน ได้แก่ กุณทกุมาร ดาบส พระผู้เป็นเจ้าของเจ้า บรรพชิต และชฎิล ดังตัวอย่างตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 9 เปรียบเทียบการใช้ภาษาในชั้นดิวาที่ขาดกกับเรื่องกฤษดาบสผู้ยึดมั่นในขันติ

<p>อรรถกถาชั้นดิวาที่ขาดก (อรรถกถา ชั้นดิวาที่ขาดก, ม.ป.ป.)</p>	<p>เรื่องกฤษดาบสผู้ยึดมั่นในขันติ (บารมิตีที่ตน, 2562ข)</p>
<p>วันรุ่งขึ้น เทียวภิกขาจารไปในนคร ถึงประตูนิเวศน์ของเสนาบดี เสนาบดีเลื่อมใสในอิริยาบถของ<u>พระโพธิสัตว์</u>นั้น จึงให้เข้าไปยังเรือนโดยลำดับ ให้บริโภคน้ำ โภชนะที่เขาจัดไว้เพื่อตน ให้รับปริญญาแล้ว ให้อยู่ในพระราชอุทยานนั้นนั่นเอง.</p>	<p>วันหนึ่งในขณะที่<u>กฤษดาบส</u>ได้ออกบิณฑบาตผ่านหน้าบ้านเสนาบดี ท่านเสนาบดีเห็นและรู้สึกเลื่อมใสในอิริยาบถที่สง่างามและสงบนิ่ง จึงนิมนต์ให้<u>กฤษดาบส</u>มารับอาหารที่บ้านทุกวันและยังเชิญไปพักอาศัยอยู่ในพระราชอุทยาน</p>
<p>ในกาลนั้น <u>พระโพธิสัตว์</u>นั่งอยู่ ดุจช้างชับมันตัวประเสริฐ ยังเวลาให้ล่วงไปด้วยความสุขในบรรพชาอยู่ ณ โคนต้นสาละมีดอกบานสะพรั่งในพระราชอุทยานนั้น. ลำดับนั้น หลิงเหล่านั้นหลีกไปยังพระราชอุทยานแล้วเที่ยวไปอยู่ ได้เห็น<u>พระโพธิสัตว์</u>นั้นจึงกล่าวกันว่า มาเถิดท่านทั้งหลาย <u>พระผู้เป็นเจ้า</u>ของเราเป็นบรรพชิตนั่งอยู่ที่โคนไม้ต้นหนึ่ง พวกเราจักนั่งฟังอะไร ๆ ในสำนักของ<u>พระผู้เป็นเจ้านั้น</u> トラบเท่าที่พระราชายังไม่ทรงตื่นบรรทม จึงได้ไปไหว้ นั่งล้อมแล้วกล่าวว่า ขอท่านโปรดกล่าวอะไร ๆ ที่ควรกล่าวแก่พวกดิฉันเถิด.</p>	<p>เมื่อบรรดานางสนมเห็นพระเจ้ากลาปุลลับแล้ว จึงพากันเดินชมกมขมิไม่ในพระราชอุทยานอย่างเปลือยเปลีน จนมาพบกับ<u>กฤษดาบส</u>อยู่ที่โคนต้นไม้ใหญ่ เหล่านางสนมก็เกิดความเลื่อมใสจึงชักชวนกันไปกราบไหว้ แล้วก็ขอให้<u>กฤษดาบส</u>แสดงธรรมแก่พวกตน</p>

<p>พระราชดำรัสว่า เจ้าชฎิลโก่ง เจ้าเท่า่นั้น จมนั่งยกเข็ดชูขันติของเจ้าเกิด แล้วเอา พระบาทกระที่บยอดดอก แล้วเสด็จหลีก ไป.</p>	<p>เมื่อพระเจ้ากลาปู้ได้ยินเช่นนั้น ความ โกรธยิ่งเพิ่มขึ้น ๆ จึงตรัสว่า เจ้าดาบสชั่ว จั้นเจ้าจงยกย่องขันติของเจ้าต่อไปเถอะ จากนั้นพระเจ้ากลาปู้ก็เอาพระบาท หรือ เท้า กระที่บไปที่อกกฤษณดาบส แล้ว เสด็จออกจากพระราชอุทยาน</p>
---	--

เรื่องขันติวาทีในชุดนิทานชาดก 10 บารมี เรียกพระโพธิสัตว์ว่ากฤษณดาบส
อย่างสม่ำเสมอ ไม่ปรากฏการใช้คำว่าพระโพธิสัตว์เลย และได้เปลี่ยนบทสนทนาของนาง
สนมเป็นการบรรยายแทนบทสนทนา จึงเปลี่ยนคำเรียกว่า พระผู้เป็นเจ้า และ บรรพชิต
เป็นคำว่ากฤษณดาบสเช่นเดิม รวมทั้งในบทสนทนาของพระเจ้ากลาปู้ ได้เปลี่ยนจากคำว่า
ชฎิล เป็นดาบส เพื่อให้สัมพันธ์ไปกับการเรียกกฤษณดาบสตลอดทั้งเรื่อง

การใช้ภาษาที่ทำให้เข้าใจง่ายขึ้นเช่นนี้ สอดคล้องกับที่นิทานชาดกชุดนี้มีกลุ่ม
ผู้ฟังเป็นเด็ก และการใช้คำเรียกต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ เป็นการลดความสับสนในการฟัง
เรื่องนิทาน ทำให้ผู้ฟังสามารถจับใจความได้ง่ายว่ากำลังกล่าวถึงตัวละครใดในเรื่อง

กลวิธีต่าง ๆ ทั้ง 3 กลวิธีที่ใช้ในการเล่านิทานชาดกในโครงการบารมีดีที่ตนล้วน
เป็นกลวิธีที่ทำให้เรื่องชาดกซึ่งมีที่มาจากคัมภีร์ทางพุทธศาสนาเป็นเรื่องที่เข้าใจง่าย
สำหรับเด็ก สนุกสนาน จากการเรียบเรียงเนื้อหาและการใช้ภาษาที่ไม่ซับซ้อน ใน
ขณะเดียวกันก็ยังคงลักษณะเด่นของการเป็นนิทานชาดกไว้จากการมีองค์ประกอบสำคัญ
ของอรรถกถาชาดกที่สำคัญต่อการดำเนินเรื่องอยู่อย่างครบถ้วน

สรุปผลการศึกษา

นิทานชาดก 10 บารมีในโครงการบารมีดีที่ต้นเป็นการเผยแพร่พระนิทานชาดกผ่านสื่อสมัยใหม่ชุดหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการให้ความรู้เกี่ยวกับ “ทศบารมี” ในรูปแบบที่เข้าใจง่าย โดยเลือกเรื่องชาดกที่แสดงบารมีประการต่าง ๆ ตามความรับรู้ในพุทธศาสนาเถรวาทที่มีอยู่แล้วในสังคมไทยมานำเสนอผ่านการเชื่อมโยงกับข้อคิดและแนวทางการนำไปปรับใช้ในชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับเด็กในวัยประถมศึกษา นอกจากนี้ยังมีกลวิธีการนำเสนอต่าง ๆ ที่คงความเป็นชาดกเอาไว้ ในขณะที่เดียวกันก็ทำให้เหมาะสำหรับผู้ฟังนิทานซึ่งเป็นเด็กด้วย ได้แก่ การวางโครงสร้างของเรื่องที่แบ่งองค์ประกอบเป็นส่วน ๆ อย่างชัดเจนและมีส่วนสรุปเรื่องที่ช่วยรวบยอดความคิดและสรุปคำสอน การเรียบเรียงเนื้อหาที่ทำให้เนื้อหาไม่ซับซ้อน มีการขยายความส่วนที่เข้าใจยาก และการใช้ภาษาที่ทำให้เข้าใจง่าย

นอกจากนิทานชาดกชุดนี้จะมุ่งนำเสนอแนวคิดเรื่องบารมีของพระโพธิสัตว์ซึ่งได้ยึดตามการอธิบายที่มีมาก่อนในคัมภีร์ทางพุทธศาสนาต่าง ๆ แล้ว ยังประกอบด้วยการสอนแนวปฏิบัติที่ไม่ใช่หลักธรรมหรือแนวคิดบารมีโดยตรงอยู่ด้วย เห็นได้จากการสรุปเรื่องเป็นข้อคิดในช่วงท้ายของการเล่านิทาน ซึ่งทำให้สรุปได้ว่านิทานชาดกชุดนี้นำเสนอแนวคิดทศบารมีว่าเป็นสิ่งที่พระโพธิสัตว์มุ่งบำเพ็ญเพื่อตรัสรู้สัมมาสัมโพธิญาณ และใช้บทบาทของพระโพธิสัตว์เป็นตัวอย่างในการเชื่อมโยงคำสอนหรือให้ข้อคิดกับผู้ฟังนิทานโดยตรง อีกทั้งเป็นการสอนตรง ๆ เพื่อให้เด็กเข้าใจได้ง่าย จึงกล่าวได้ว่านิทานชาดก 10 บารมีในโครงการบารมีดีที่ต้น นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับทศบารมีทั้ง 2 ระดับ ได้แก่ บารมีที่เป็นพุทธการกธรรม และบารมีที่เป็นคุณธรรมของบุคคลทั่วไป การเล่านิทานชุดนี้จึงแตกต่างจากนิทานชาดกที่สร้างเพื่อเป็นนิทานคุณธรรมสำหรับเด็กในดับบทชุดอื่น ๆ เนื่องจากไม่เพียงเสนอข้อคิดสอนใจที่ได้รับจากเนื้อเรื่องของนิทานเท่านั้น แต่ยังมีมุ่งแสดง

ให้เห็นว่าข้อคิดที่สอนให้เด็กในระดับประถมศึกษานำไปปฏิบัติ เป็นสิ่งเดียวกันกับทศบารมีของพระโพธิสัตว์

นิทานชาดกชุดนี้ได้สืบทอดขนบวรรณคดีชาดกในฐานะนิทาน การเลือกใช้รูปแบบนิทานสำหรับเด็กและกลวิธีการนำเสนอที่หลากหลาย ได้แก่ หนังสือนิทานประกอบภาพ และการเล่านิทานประกอบแอนิเมชัน สอดคล้องไปกับความเปลี่ยนแปลงของค่านิยมการรับสารในปัจจุบันที่สื่อสมัยใหม่มีบทบาทมากขึ้น การเล่านิทานประกอบแอนิเมชันนี้จึงเหมาะสมกับกลุ่มผู้รับสารในบริบทสังคมปัจจุบันอย่างยิ่ง

ความพยายามเผยแพร่นิทานชาดกในรูปแบบต่าง ๆ ดังที่ปรากฏนี้ จึงแสดงให้เห็นอิทธิพลและความสำคัญของเรื่องชาดกในสังคมไทยว่าชาดกยังคงมีบทบาทในฐานะนิทานชุดสำคัญที่ได้รับการผลิตซ้ำในรูปแบบที่แตกต่างกันออกไปอยู่เสมอ โดยที่ผู้จัดทำยังคงลักษณะความเป็นนิทานชาดกเอาไว้อย่างครบถ้วนเพื่อแสดงให้เห็นว่าเป็นเรื่องอดีตชาติของพระพุทธเจ้า ในแง่หนึ่งจึงสะท้อนการสืบทอดความคิดเกี่ยวกับทศบารมีไปอย่างสอดคล้องกัน คือแสดงว่าแนวคิดทศบารมีที่เป็นพุทธการกรธรรมยังคงเป็นแนวคิดที่สำคัญ ในขณะที่เดียวกันแนวคิดว่าบารมีเป็นคุณธรรมของบุคคลทั่วไปก็ปรากฏอย่างชัดเจนในกลุ่มนิทานชาดกในสื่อสมัยใหม่โดยเฉพาะนิทานสำหรับเด็กเช่นตัวบทชุดนี้ด้วย ดังนั้นโครงการบารมีดีที่ตนจึงเป็นกลุ่มข้อมูลสำคัญกลุ่มหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าเรื่องชาดกที่ไม่ใช่เพียงทศชาติชาดก และแนวคิดทศบารมี ยังมีคุณค่าในฐานะชุดความคิดสำคัญที่ใช้สอนคุณธรรมในสังคมไทยอยู่จวบจนปัจจุบัน

รายการอ้างอิง

- เฉลิม มากนวล. (2518). *การวิเคราะห์เปรียบเทียบนิทานชาดกกับนิทานอีสป*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- ณัฐกาญจน์ นาคนวล. (2559). *เรื่องเล่าทศชาติชาดก: การสืบทอดในสังคมไทยร่วมสมัย* (วิทยานิพนธ์ดุซงญอบัณฑิต สาขาภาษาไทย). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- เทพรัตน์ราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สมเด็จพระ. (2524). *ทศบารมีในพุทธศาสนา* *เถรวาท*. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาตะวันออก). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- บารมีดีที่ตน. (2562ก). *นิทานชาดกเรื่อง กัณห์ที่ป้ายนชาดก*. สืบค้นเมื่อ 3 มิถุนายน 2564 จาก <https://www.youtube.com/watch?v=DbRtpAeUF1Y&t=151s>
- บารมีดีที่ตน. (2562ข). *นิทานชาดกเรื่อง ชันตีวาทีชาดก*. สืบค้นเมื่อ 3 มิถุนายน 2564 จาก <https://www.youtube.com/watch?v=qY28uOp4C4k>
- บารมีดีที่ตน. (2562ค). *นิทานชาดกเรื่อง ฉัททันตชาดก*. สืบค้นเมื่อ 3 มิถุนายน 2564 จาก <https://www.youtube.com/watch?v=vMfqlnrKSnY&t=21s>
- บารมีดีที่ตน. (2562ง). *นิทานชาดกเรื่อง มหิสชาดก*. สืบค้นเมื่อ 3 มิถุนายน 2564 จาก <https://www.youtube.com/watch?v=Dc24liuOjHc&t=602s>
- บารมีดีที่ตน. (2562จ). *นิทานชาดกเรื่อง วัฏฏกชาดก*. สืบค้นเมื่อ 3 มิถุนายน 2564 จาก <https://www.youtube.com/watch?v=PAQkVYiEpO8&t=410s>
- บารมีดีที่ตน. (2562ฉ). *นิทานชาดกเรื่อง สลปบัณฑิตชาดก*. สืบค้นเมื่อ 3 มิถุนายน 2564 จาก <https://www.youtube.com/watch?v=2fPlesEgliU>
- บารมีดีที่ตน. (2562ช). *นิทานชาดกเรื่อง เสนกชาดก*. สืบค้นเมื่อ 3 มิถุนายน 2564 จาก <https://www.youtube.com/watch?v=f8oNB0jhqwc>

บารมีดีที่ตน. (2562ช). นิทานชาดกเรื่อง อโยฆรชาดก. สืบค้นเมื่อ 3 มิถุนายน 2564 จาก

<https://www.youtube.com/watch?v=pe487Jwle6Y>

บารมีดีที่ตน. (2562ฉ). อาจารย์ธองทอง เล่าถึงการทำโครงการบารมีดีที่ตน เล่านิทานชาดก. สืบค้นเมื่อ 3 มิถุนายน 2564 จาก

<https://www.youtube.com/watch?v=9rh0h21Ddf0>

พลกฤษณ์ วสีวิวัฒน์. (2559). นิทานชาดกสอนคตินิยมสำหรับเด็ก: การสร้างสรรค์และบทบาทในสังคมไทยปัจจุบัน. วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 12(2), 111-150.

มานิตา ลีโทขวลิต. (2544). การวิเคราะห์นิทานชาดกที่ส่งเสริมสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาการศึกษาปฐมวัย). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

อรรถกถา กุฎกัรชาดก. (ม.ป.ป.). สืบค้นเมื่อ 24 พฤษภาคม 2564 จาก

<https://84000.org/tipitaka/atita100/jataka.php?i=270022>

อรรถกถา ชันตีวาทีชาดก. (ม.ป.ป.). สืบค้นเมื่อ 24 พฤษภาคม 2564 จาก

<https://84000.org/tipitaka/atita100/jataka.php?i=270550>

อรรถกถา ฉัททันตชาดก. (ม.ป.ป.). สืบค้นเมื่อ 24 พฤษภาคม 2564 จาก

<https://84000.org/tipitaka/atita100/jataka.php?i=272327&p=1>

อรรถกถา ภัททสาธชาดก. (ม.ป.ป.). สืบค้นเมื่อ 24 พฤษภาคม 2564 จาก

<https://84000.org/tipitaka/attha/attha.php?b=27&i=1613>

อรรถกถา มหิสาชาดก. (ม.ป.ป.). สืบค้นเมื่อ 24 พฤษภาคม 2564 จาก

<https://84000.org/tipitaka/attha/jataka.php?i=270433>

อรรถกถา มหากปิชาดก. (ม.ป.ป.). สืบค้นเมื่อ 24 พฤษภาคม 2564 จาก

<https://84000.org/tipitaka/attha/jataka.php?i=271050>

ปีที่ 40 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2566)

อรรถกถา มัชฌิมาปัฏชาตก. (ม.ป.ป.). สืบค้นเมื่อ 24 พฤษภาคม 2564 จาก

<https://84000.org/tipitaka/attha/jataka.php?i=271380>

อรรถกถา สสปัญจกิตติชาตก. (ม.ป.ป.). สืบค้นเมื่อ 24 พฤษภาคม 2564 จาก

<https://84000.org/tipitaka/atita100/jataka.php?i=270562>

อรรถกถา เสนกชาตก. (ม.ป.ป.). สืบค้นเมื่อ 24 พฤษภาคม 2564 จาก

<https://84000.org/tipitaka/attha/attha.php?b=27&i=1014>

อรรถกถา อโยฆรชาตก. (ม.ป.ป.). สืบค้นเมื่อ 24 พฤษภาคม 2564 จาก

<https://84000.org/tipitaka/attha/jataka.php?i=272261>

อาทิตย์ ชีรวณิชย์กุล. (2565). *ชาตกกับวัฒนธรรมวรรณศิลป์ไทย*. กรุงเทพฯ: โครงการ
เผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.